

Rozhovor s Martinem „Rogerem“ Králíkem

Martin Králik patří na Slovensku k neaktivnějším postavám v rámci fantastického žánru. Už v roce 1997 spoluzakládal slovenský časopis *Fantázia*. V nakladatelství EPOS pomáhal publikovat knihy slovenských i zahraničních spisovatelů. Na nějaký čas obnovil známý bratislavský fanzin *Istrozin*, stál u zrodu prvního žánrového podcastu *Rádio Fantastika* a byl i spolueditorem pozoruhodných slovenských antologií *Farby strachu* a *Čas hrdinův*. Za to vše se mu dostalo nejen slovenského, ale i „federálního“ fandomového ocenění. A nyní se ve vlastním nakladatelství Rogerbooks snaží znovu postavit na nohy elektronický SF/F časopis *Jupiter*.

Jak se vlastně časopis *Jupiter* rodil od původního nápadu až po nulté číslo?
Základ vlastně vznikl ještě před koncem časopisu *Fantázia*, někdy v roce 2006, když jsme si s Beou Tomash řekli (tedy napsali), že u nás chybí skutečný scifistický časopis nebo alespoň fanzin. A tak jsme obnovili fanzin *Istrozin*, který až do roku 1999 vydával bratislavský SF klub Quasi a asi tak patnáct až dvacet čísel tehdy připravil dnes patrně nejstarší slovenský fan Jozef Svítek. My jsme začali hezky od čísla 21 a skončili třicítkou, která už vyšla po prvním *Jupiterovi*.

Mezitím jsme se nějak snažili zalátat volný prostor, který na Slovensku bez sci-fi časopisu vznikl. Před třicátým číslem jsme se ale dohodli, že po něm skončíme, a objevila se tak otázka, co potom. Mohl jsem se na elektronické publikování vykašlat,

vždyť jsem tedy připravoval podcast *Rádio Fantastika* a první slovenskou hororovou antologii *Farby strachu*. Ale náhodou jsem se zase dostal do delší debaty s dalším člověkem z východního Slovenska, tentokrát to byl Martin „Arcey“ Tomčík, o tom, že u nás časopis chybí... a já jsem neměl nikdy od slov daleko k činům.

„Veškeré změny v časopise vycházejí ze zjištění, že česká tištěná konkurence je pro slovenský elektronický časopis příliš silná.“

Nedávno potkal Jupiter jistý přerod, co nám o tom můžeš říct?

Webové i finanční zázemí nám ze začátku poskytl můj bývalý spolužák Juraj Nemec, který vlastní firmu Sonata s. r. o., kde se věnuje tvorbě stránek a chtěl do toho jít jako vydavatel. Z jeho strany šlo samozřejmě o obchodní záměr, který měl časopisu přinést časem čtyřmístné množství čtenářů, aby se do něj dala sehnat reklama. Bohužel, zájem o elektronickou fantastiku je na Slovensku asi takový, že i když dáte lidem povídky od Resnicka, Strosse, Reeda (se kterými nám velmi pomohla finanční pomoc amerického velvyslanectví), Sapkowského, Červenáka (ten pro nás pravidelně psal i články) či první polský steampunk od Pilipiuka, doplníte to těmi nejlepšími i novými slovenskými ilustrátory, přidáte povídkový workshop a plno dalších věcí, především pak zajímavou publicistiku, tak ani zadarmo si to víc než pět set lidí stejně

pokračování na str. 6

Obsah

Rozhovor s Martinem Králíkem
Čtenářův průvodce po Interkomu
Hvězdný bulvár
Vilma Kadlečková: Jantarové oči
Neočekávaná recenze myceliální
pentologie Vilmy Kadlečkové
Vilma Kadlečková: Mycelium I
– Jantarové oči
Zvířátka a Johannesburští
Starý krtek Miéville ryl výběrně!
Vyhlášení 33. ročníku CKČ
Putování prstem po Mapě času

1	Časem s vědou	
2	– Revoluce jako seriál bláznivosti	16
3	Třeštění letitého popularizátora	
7	Plačící démon	17
	O vyvinutých kostrách a jedu slov	18
8	DOGMA	19
	Výstava modelů vojenské techniky	
11	1939-1945	20
12	Komise pro nesmrtnost	20
13		
14	Příloha: Dětské postavy v románech	
15	Stephena Kinga	

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Jak jsem sliboval, v tomto čísle se hlavně zabýváme literární událostí roku, tedy vydáním prvního dílu Mycelia Vilmy Kadlečkové, kterému věnujeme dokonce trojrecenzi: Ta od Patricka Zandla byla původně určena mimo fandom, její autor se domnívá, že neříká nic, co by fanoučci nevěděli či alespoň necítili, už reakce Ondřeje Jireše a následující debata (úryvek za textem) myslím ukázala, že to není tak jednoduché :-)

Ani Ivo Fencel obvykle neadresuje své recenze žánrovým médiím, a tak se skvěle doplňuje, aniž by si v něčem odporovali, s Jardou Houdkem.

Na stránkách Legie.info www.legie.info/kniha/14628-jantarove-oci najdete seznam dalších recenzí, které snad rozebereme příště. Možná vás také zaujme nadšení, jaké kniha vyvolává. Jindy bych asi měl k tak jednotnému pochvalnému chóru nedůvěru, mám ale svou představu o naší fanouškovské recenzentské obci a znám i dotyčnou knihu. Při čtení těch recenzí přímo vidím rozzářená očka oněch většinou velmi mladých lidí, kteří od vydavatelů a pořadatelů zábavného čtení do vlaku opakovaně slýchají, že prožíváme Zlatý Věk České Fantastiky s nepříliš zakrývaným náznakem, že jejich produkt k tomu podstatně přispívá. A pak se najednou dotyční recenzenti dostanou ke knize, která se literárně dá srovnat jen s Poláckovým Spěšným vlakem Ch24.12. a komplexností děje a zázemím jen s Valhalou Františka Novotného. Ty ale většinou neznají a šok je o to větší.

Co mi na některých recenzích vadí, je podivné používání termínu hype. Chtěl bych se s klasikem zeptat: A co vy si Kefalín představujete pod takým slovem *hype*?

Mně to připadá, že hype je pro naše recenzenty, když někdo pochválí něco dřív než oni. Pokud mají na mysli slovníkovou význam: *reklamní trik, přehnané tvrzení*, pak by bylo dobré, kdyby uvedli, že se v tomto případě mýlíli.

Ale o tom třeba příště.

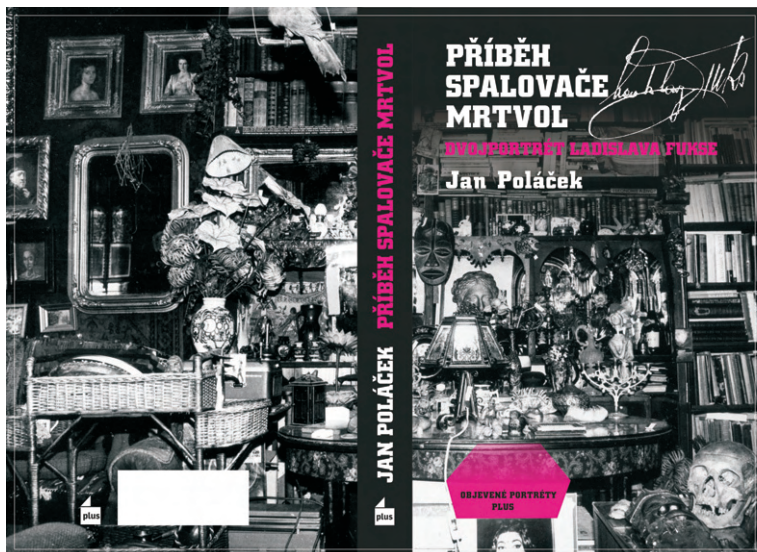
Zdeněk Rampas

Křest knihy Jana Poláčka: Příběh spalovače mrtvol

Právě probíhají poslední práce na vydání nové knihy Jana Poláčka, na jejíž žánrové určení si netroufám. Autor několik let shromažďoval vzpomínky pamětníků Ladislava Fukse a napsal podle nich a dalších dostupných zdrojů vlastní portrét slavného spisovatele. Jím kniha začíná a zachycenými vzpomínkami pokračuje.

Křest 17. září uvede Jiří Tušl v Černé labuti od 18.00.

zr

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 8/2013 (285)

Adresa redakce:

INTERKOM

Letecká 6,
161 00 Praha 6,
Česká republika

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor:

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka:

Kristýna Benediktová

Redakční kruh:

Richard Klíčník a Michaela

Autoři tohoto čísla:

Markéta Doležalová, Filip Gotfrid,
Boris Hokr, František Houdek,
Jaroslav Houdek, Ondřej Jireš,
Martin „Roger“ Králik, Roman
Lipčík, Vilma Klímová, Julie
Nováková, František Novotný,
Richard Podaný, Zdeněk Rampas,
Martin Šust, Jiří Vlček,
Jiřina Vorlová, Patrick Zandl

Sponzoři tohoto čísla

Jan Haberle
Daniela Kovářová
Jiří Doležal

Vychází nepravidelně.

Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 26. 8. 2013

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Navíc je *Hejno bez ptáků* zajímavé i jako podnikatelský projekt: Doušek si ho vydal sám a podpořil jej největší marketingovou kampaní na českou knihu od *Reportáže*, psané na oprátce.

Michal Kašpárek

Lidem by špehování vadilo mnohem méně, kdyby NSA zároveň poskytovala vyhledávač, prohlížeč, mapy a e-mail zdarma.

Twitter

Kvantové základy české gramatiky: „Schrödingerova kočka je živá nebo mrtvá.“ – Před otevřením krabice se věta píše bez čárky před „nebo“, po otevření pak s čárkou.

NYX

Vysvětlivky: ● Praha (nepodepsané ZR), ■ jinde

● 11. července mám výjezdni den, vydávám se z rakutského koupaliště do středu města, naštěstí se ochladilo. Nejříve k orientalistům, vzpomínám s Martinem Tíralou na jeho překládání Musachiho, když připomenu, že jsem byl na večírku, kde se vymýšlelo, kdo by tohle monumentální devítisetstránkové dílo přeložil z japonštiny, kolik let už to bude, osm nejméně. Určitě ještě v době, než Klímovi odjeli do Anglie.

Pak po obědě u Šroubka vyrazím na Rajskou zahradu, běžné předepsání prášku s minutovým EKG a cestou vyjde na dvě hodiny, kdyby se to nedělo jen čtyřikrát do roka, uvažoval bych o něčem blíž, naštěstí se čtečkou to není až taková ztráta času.

Ke Kruhu dorazím až před šestou a tam už si Milan Fibiger čte *Kazana, vůdce smečky* od Curwooda. Už tam seděl skoro hodinu, přijel z tiskárny, kde dohlížel na tisk *Cesty kolem světa za osmdesát dní*. Nátisky, které s sebou přinesl a které mně, Honzovi Kovanicovi, Jarodovi Houdkovi a Jakubovi Gumanovi ukázal, vyšly skvěle. Jen červená na přebalu mi přišla taková laciná, ale když ji čtenáři a sběratelé mají spojenou s těmi klasickými vydáními, tak proč ne.

● 12. července nejrychlejší čtenář Mycelia Jan Hlávka napsal na Legii: ...z Jantarových očí přímo dýchá hloubka, pečlivost a léta plivání. Třeba jen ššenské texty, které skutečně znějí jako úryvky svatých knih, kvůli kterým se umírá, a ne nabubřelé kvákání, nejde vymyslet o polední pauze nebo cestou v tramvaji, a totéž platí o světě nebo osobnosti Lucase Hildebrandta, muže bojujícího s urputnou vytrvalostí bitvu, kde se počítají už jen porážky. Dlouho mě žádná postava neoslovila tolik. Poměrně sevřený příběh je také znamenitě propletený, osudy hr-

dinů se odkrývají pomalu, vzájemně propojené vazbami, z nichž některé zatím jen tušíme. Ani humor nechybí, většinou ovšem poněkud jízlivější – v postavě Fiony Fergussonové možná leckdo pozná někoho ze svých přátel či příbuzných, ale nakolik ho to rozesměje, je otázkou. Celkově styl dosti připomíná práci Stevena Eriksona, až na to, že Vilma Kadlecková vysvětluje přece jen více. Přitom je celá kniha pouhým prologem, zahajovací partií hry, jejíž plný rozsah jenom tušíme, ale může vést k obrovským důsledkům – a první dva mrtví budou jen začátek.

● 15. července zase asi po měsíci v RUR. Prohlížím si resuscitovanou XB1 a s Filipem konfrontujeme své zážitky z FF.

● 16. července vychází na XB1 recenze Mycelia od Julie Novákové *Seznamte se s Ōsse: Sítě intrik, lidské oběti a lety do vesmíru*. Já se chystám na dovolenou a dorazí mail, že v Praze bude Joanna Czaplińska, já bych tyhle dovolené a prázdniny zakázal...

● 17. července vychází na Sardenu recenze Mycelia od Karoliny Francové, viz www.sarden.cz/recenze-vilma-kadleckova-mycelium-jantarove-oci.

● 18. července se U Kruhu zastavila Joanna Czaplińska, zařídil jsem, aby o tom věděl Franta Novotný a Vilma Klímová a mohli domluvit nějaký večírek.

● 25. července ve čtvrtek odjízdim z dovolené, abych nepromeškal malý (bohemistický) večírek uspořádaný při příležitosti návštěvy Joanny Czaplińskiej v Praze. Ještě ze Špindlerova Mlýna jsem rozeslal pozvánku, ale v prázdninovém čase se to hodilo jen několika hostům, což ale bylo vyváženo tím, že se objevil Richard Podaný, čas a sílu našla Sanča Fülle a Prahou do Brna zrovna z nějakého závodu ve Španělsku projížděl Radek Rojiva se synem Vilémem a cestou se zastavili u Klímových.

Kupodivu jsem ani nedorazil první, když jsem přišel na zahradu, u grilu byl již činný Richard Klíčnick (a to jsem se dověděl, že si před tím už stihl omýt svého Harleye).

Když se vyčerpala případná témata (Joanna píše o české disidentské a emigrantské literatuře, závodění na inlinech a Mycelium), dostali jsme se od výzkumu umělé inteligence pro řízení amerických dronů k hádankám, jinotajům a literárním odkazům v anglicky psané literatuře.

Shodou okolností si Richard Podaný donesl hádanku, jejíž složitost si chtěl vyzkoušet na přítomných:

Dálko, zpívej o člověku.

jedna plocha; smaragd v půlce.

Stopu najdeš na cedulce.

Pět pak můžeš píseň vděku.

Richard poskytl nápovědu, že jde o jedno přesné místo v ČR, a já ještě přidám, že šlo o případ takřka Jungovské synchronicity, protože někteří z přítomných po odjezdu z večírku

k tomuto místu zamířili. Prozradím ještě, že se naši kolektivní mysli kupodivu podařilo, hlavně díky Editě Dufkové, hádanku rozluštit a místo určit.

● **26. července** dorazila recenze Mycelia od Ivo Fencla, najdete ji na straně 7.

● **29. července** zase v RUR, nic moc nevyšlo, média prorokovala přívalové deště, ale bylo ještě takové vedro, že jsem nedonesl Interkomy. Když jsem dojel do Ruzyně, přívalový déšť opravdu přišel, těch posledních padesát metrů jsem v něm prakticky plaval.

● **30. července** jsem na pracovní schůzku na Palmovce tentokrát vyrazil s předstihem, nabral IK a ještě je stačil dovézt Filipovi a hned jsem u něj nechal dávkou i pro Dárečka. Když jsem opouštěl Palmovku, narazil jsem po letech na dinosaura Jana Vaňka (nikoli jr.).

● **1. srpna** po čase zase u Kruhu, dorazil Franta Novotný, s rukama z jachtingu opálenýma jak černocho. Před 14 dny, když jsem trpěl na dovolené, se v RUR zastavila Joanna Czaplińska a Vilma, Frantu to vyprovokovalo ke zjišťování informací o Myceliu a nešťastně zabloudil i na FantasyPlanet; pro nepřípraveného člověka je první setkání se sprostotou internetové lůzy šok, tušil jsem to, ale až na Frantovi jsem viděl, jak je to znechucující. Pochybuji, že ještě někdy tyhle stránky navštíví.

Přišel i Milan Fibiger s výtiskem *Cesty kolem světa za osmdesát dní*, vyšlo to skvěle. Jestli vám dovolí v knihkupectví na knihu sáhnout, potěšte se skvělými ilustracemi. Milan postavy hlavních hrdinů nakreslil podle dobových fotografií lidí, kteří typově odpovídali původním klasickým ilustracím v prvních vydáních verneovek. Poznáte, kdo byl předobrazem inspektora Fixe?

Pak jsme s Milanem probírali obálku nového vydání Valhaly, máme se opravdu nač těšit.

● **8. srpna** opět vyrážím navzdory vedru do města pobýt ve společnosti dinosaurů a Edity Dufkové, měla by dostat řád za to, jak dlouho vydrží poslouchat chlapecké řeči o druhé světové a za týden zase přijít.

● **9. srpna** se mi podařilo nastoupit do autobusu směr Kněžves a po čtvrté hodině jsem se ocitl v domku Milana a Evy Fibigerových. Než jsme se přivítali, dorazil ještě Martin Zhouf, a tak jsme se společně vydali do Milanovy pracovny. Tam si už užívali pospolitosti Honza Nyx (producent vydání *Cesta kolem světa*), Pavel Mizera (Milanův odborník na indiány, vydali spolu například kalendář s mapami nejslavnějších bitev indiánských válek), polyhistor dobrodružné literatury a malby Milan Krejčí (napsal kapitolu o Zdeňku Burianovi do *Planety Eden* a rozsáhlou monografii o Milanovi obsahující i seznam jeho obrazů a ilustrací; mimochodem Milan Krejčí byl mezi přítomnými jediným odběratelem Interkomu, upadá nám kulturní úroveň fandomu, nebo Interkom?), Leonard Medek (je Milanovým

Křest Cesty kolem světa za osmdesát dní

sousedem ze sousední vesnice a občas se spolu vrací posledním bussem) a Michael Bronec (dá Milanovi semtam vydělat a chodí spolu na turisticko-masochistické výlety).

Bohužel Martin Zhouf musel brzy odjet dodělat nějakou šílenou fyzioterapeutickou knihu a Honza Nyx byl na antibiotikách, tak nás ještě před koncem přívalového lijáku, který vypukl brzy po mém příjezdu, opustili. Milan nám pak ukázal kresby, které mnohdy souvisely s přítomnými, indiánský kalendář, náhled už zmíněné monografie a svého milovaného Tarzana.

Když pak odkvačili i Leonard a Michael, probral jsem s Milanem Krejčím situaci XB1 a společně známé z pravěku fandomu Slávka Katolického, Bohouše Židka, Vládu Veverku, Karla Zemana (malíře, ne filmáře i když i o tom jsme během večera mluvili). Evička pak donesla misku řízečků a já se rozhodl, že se zdržím. :-)

● **10. srpna** se vzpamatovávám z večírku u Milana Fibigera, měl bych se věnovat sazbě Valhaly, programu na automatické rozmísťování dílu stříhu pro tisk triček, sestavovat další Interkom, a tak prokrastinuji a odpovídáním na otázky pro knihu o subkulturních kmenech v socialistické společnosti, kterou vydává Vladimír 518 s Ivanem Adamovičem (alespoň doufám, že je to nějak takhle).

● **11. srpna** se zastavil Ivan Adamovič s dětmi, ty jsme svěřili Miše a sami jsme procházeli fotoarchiv z počátku fandomu, zvláště příspěvky z redakce Světelných roků byly to, co Ivan potřeboval.

● **12. srpna** jsem zřejmě měl takový frmol, že jsem zapomněl jít do RUR (poznámka doplněná po týdnu :-).

● **15. srpna** zase vyrážím na víceúčelový výlet do centra, nejprve na oční, pak do Tritonu pro sazbu Valhaly a pak ke Kruhu. Cestou tam jsem se ještě zastavil v Ostrovní ulici v knihkupectví Ostrov, kde jsem nafasoval Zábranovy paměti a Smrt múz a další knihy od Torstu, pro který jsem udělal nějakou fušku.

U Kruhu jsem pak našel Frantu a Editu, pak dorazil Vlád'a Němec, Milan Fibiger dohání oslavy své superverneovky, ale zase se po čase objevili Pavel Weigel a Jarek Kopeček (snad z něj vyrazím nějaké recenze).

● **16. srpna** narychlo svoláváme Klímovský večírek. Dovolené, prázdniny a nemoci vedly k tomu, že se asi dvanáct pozvaných omluvilo, ale i tak se nás, díky tomu že dorazilo tvrdé jádro, sešlo dost k zaplnění terasy nad jezírkem. Napomohli tomu i Stan-da Rygal ze Šavlozubé veverky a Jakub Guman. Celkem tedy patnáct hostů, a to jsem se obával, že nás bude málo.

Daniel Janiš se ukázal jako večírkové dítě, odpadl až před půlnocí, uvidíme v dalších letech.

● **19. srpna** ráno mi dorazil mail od Jardy Olši jr., že by se zítra zastavil. Pak kvačím na pozvání Rudolfa Mentzla a Mika Marčíšovského do Štefánikovy hvězdárny na křest knihy *Piráti na Marsu*. Dorazil jsem trochu dřív, abych třeba stihl s Mikem dát pár slov, u Kruhu se pravidelně míváme, ale ještě tam nebyl, takže se mě musel ujmout vydavatel knihy fyzik profesor Petr Kulhánek, zakladatel sdružení Aldebaran Group for Astrophysics a asi i jeho nakladatelství AGA. Pak se mě ujal jeden z autorů knihy, tedy mužská část manželského týmu Dany a Rudolfa Mentzlových (Dana bohužel překládala někde v Německu na mezinárodní řeznické konferenci :), Rudolf, na hvězdárně ale oslovovaný přezdívkou Albert, mě zahlédl na FF, ale oba jsme tam byli příliš krátce, abychom spolu promluvili.

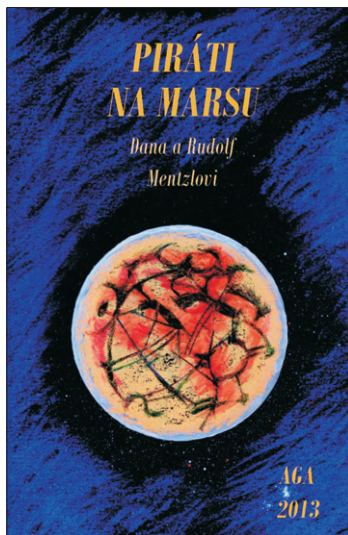
Křest byl vyvedený, dověděli jsme se podrobnosti o genezi knihy, ilustrátor knihy ing. arch. Ivan Havlíček (z party okolo Zlínské hvězdárny) nechal kolovat své kresby, a vše probíhalo ve veselém a přátelském duchu.

Pak Mike ztopil jednu pet-láhev bílého a šli jsme si se zlíňáky prohlédnout knihovnu hvězdárny, jejíž podstatnou část tvořilo oddělení science fiction a kde, jak mi říkal Mike, hodně mladých fanoušků astronomie přičuchlo k SF a hodně scifistů k astronomii. Mezitím se docela rozpršelo, a tak jsme si krátili čas popíjením se Zlíňáky u mrtvolek, jak místní říkají opěrnému sloupu, ve kterém je uložen popel dvou významných českých astronomů.

Nakonec jsme museli běžet deštěm k lanovce a já se vydal do RUR. V mobilu jsem našel neúspěšné Bidlovo volání, tak mě napadlo, že se ptá, zda jsme dnes v Časlavské. Filip mi řekl, že mě čekali před týdnem. Pak se mi ozval Jarda Olša jr., zda může přijet, ano, odeslal mail po půlnoci a nevšiml si toho, a já zase zaměnil čas odeslání a přijetí mailu :-)

Takže jsem se místo do RUR vrátil domů, kam mi Jarda donesl dokumenty a své výstřižky SF povídek z novin a časopisů osmdesátých let. Bylo by prima, naklepat to do Legie.info.

Konečně jsem se dověděl víc o chystaném projektu s Miriam Löwensteinovou, půjde o zdokumentování fascinujícího životního příběhu Korejce, který žil v Praze na konci první repub-

liky a během druhé světové války. Jeho příběh je spjat i s tzv. Werichovou vilou.

Večer Milena na NYXu popisuje cestu do Řecka: zdá se, že alespoň někteří lidé dál žijí ve svých dětech:

„Prosím, sklopte tu opěrku.“, požádala letuška Edu, když letadlo začalo klesat na přistání. „Po pravdě řečeno, to není tak triviální“, odvětil Jr. hlasem a dikcí svého otce. „Již jsem se o to pokoušel“, dodal, když na něj to ubohé děvče pořád nechápavě zíralo. Bylo mi jí líto. Pokusila jsem se chlapci vysvětlit, že věty „Nefunguje to“, „Nejde to“ nebo „Je to rozbité“, by fungovaly mnohem lépe. Zíral na mě nechápavě.

● **20. srpna** ráno přijel Vladimír 518 a probírali jsme fotografie pro pokračování knihy Kmeny. Jen málo z mých sbírek dostalo po-

žadavku na zvětšení na celou (dvoj)stránku :-)

● **21. srpna**, hled'me, už je to 45 let, co nás naposledy někdo osvobodil.

● **22. srpna** zajdu na chvíli ke Kruhu, ale moc se tam s Frantou Novotným a Jarkem Kopečkem nezdržím, jen co bych předal recenzní výtisky; Vlado Říša zase absentoval, ještě že jsem mu nenestl tlustý a těžký Malevil, kdyby vyšla nějaká nablblá střílečka, to by mě jinak uháněl. (Teď mě napadlo, že tam nebyla Edita, že bych ji onehdá přechvátil?)

Pak dorazím domů a vyčkávám několik návštěv. První přijela Vilma, která u nás čekala, až se jí ozve Martin vracející se z veletrhu v Kolíně nad Rýnem. Probrali jsme možnost vydávání jejich prací jako e-book, a pak se s tradičním zpožděním objevily má sestra a matka ve společnosti mého synovce Milana Pavlíčka Starwarsového. Přítomné dámy si jen zobly, takže jsem dojel většinu obcerstvení a do postele se stěžl dovalil. :-)

● **23. srpna** probíhá houbově-myceliální večírek u Evy Hausarové. Účast přislíbili Richard Podaný a Ivan Kmínek, dále dorazili Wanda Dobrovská, Honza Vaněk, jr. a Martin a Vilma Klímovi. Ti jediní si dali práci s myceliálním ošacením, však jej měli přichystané od křtu Jantarových očí. Všichni ale donesli pochoutky založené na houbách, velký úspěch měl zejména hostitelčin houbový quiche a houbová paštika, kterou zajistil Richard Podaný (vedle svého oblíbeného portugalského vína). Ovšem k duhu přišly i houby s octem, nivová pomazánka a cizrnový humus.

Martin zmínil, jak se změnilы Veletrhy počítačových her, probrali jsme způsoby hubení portugalského slimáka a důležitým tématem večera bylo i skuhráni na děti, jak se nám obecně moc nepovedly, napadlo mě, zda, když jsme se takhle scházeli před čtvrt stoletím, jsme si podobně nepovídali o rodičích...

● **24. srpna** se dovídám, že na ČT2 od září poběží *Hra o trůny* a *Doctor Who – Pán času*, začínám počítat, od kdy je tam Draky zaměstnaná, rozhodně neztrácí čas :-)

● **25. srpna** vychází na www.denik.cz zajímavý rozhovor: Spisovatelka Vilma Kadlecková – *Mimozemšťané Mycelia, to jsou temné stránky lidí.*

Zdeněk Rampas

pokračování ze str 1 nestáhne. Někde na téhle hranici jsme skončili, a tak jsme začátkem roku o vydavatele přišli.

Momentálně jsme ve fázi přestavby. Založil jsem nové vydavatelství Rogerbooks, které prozatím vydalo jen pátého „free“ Jupitera a v září by mělo na Istroconu vydat číslo šest, první placené číslo. Pak mám v plánu ještě sbírky povídek od autorů, kteří se už docela vypracovali, ale na tištěnou knihu to ještě není, plus něco mimo beletrii. Veškeré změny v časopise vycházejí ze zjištění, že česká tištěná konkurence je pro slovenský elektronický časopis příliš silná, přičemž na Slovensku nám ještě konkuruje Cena Fantázie. A proto nemá smysl dělat další všeobecně-fantastickou publikaci. Změny se projeví i v časopisecké publicistice, ta už bude čistě literární, s přesahem do fandumu.

Co je hlavní myšlenkou časopisu a co v něm čtenáři najdou? Kdo za ním stojí v roli redakce?

Teď vlastně předělávám i hlavní myšlenku Jupitera. Doteď to byl klasický časopis – jedna až dvě zahraniční povídky, tři až pět domácích, nějaké rozhovory, publicistika a galerie, přičemž nic z toho spolu zase tolik nesouviselo. Nový *Jupiter* bude o hodně tematičtější. I když v něm bude malá část publicistiky na základní témata, nějaké články z fandumu a možná i povídka mimo téma, základ bude propojený jedinou myšlenkou, v současnosti to bude jeden žánr či subžánr fantastiky. Mám totiž dojem, že na Slovensku a ve většině Čech se píšou stále stejné věci – buď klasická fantasy s více či méně historickou příměsí, nebo vyvražďovačky po vzoru Kulhánka, Kotlety, Moudrého atd. Chtěl bych do toho přinést nové žánry. Začínáme steampunkem, který u nás (tedy spíš u vás) za poslední rok zase tak nový není, přece jen vyšla antologie Vlada Říši a další steampunková antologie se připravuje jinde. Na Slovensku ale zatím nevyšlo nic, a proto měla asi před půl rokem moje výzva, že sháníme steampunkové povídky, celkem slušný ohlas. A myslím, že autoři jako Petra Slovákova, Lucie Droppová nebo i nějací zahraniční spisovatelé můžou příznivce tohoto subžánru a celé subkultury na Slovensku i v Čechách potěšit.

V redakci mám naštěstí spoustu nadšenců, co jsou schopní a ochotní za směšné nebo vůbec žádné peníze pracovat i na profesionální úrovni. Výběr slovenských povídek mají na starosti Zuzka a Bohumil *Hromovlad* Stožičtí, i když jim do toho samozřejmě dost *kecám*. Vše kolem ilustrací, ať už k povídkám nebo na obálku či do galerie, zabezpečuje Zuzana *Kiri* Droppová, které s tím velmi pomáhá Bea Tomash. Ta také sází PDF verzi. Za elektronické formáty, hlavně formát mobi, jsem vděčný Matúšovi *Radeonovi* Neádovi. Publicistiku (tam je mi hodně ku pomoci Miloš Ferko), zahraniční povídky a fandum (tady jsem opravdu vděčný za seriál o conových přednáškách od Mirky *Elendilke* Klempové) mám pod křídly sám. A samozřejmě, do redakce už tak trochu patří i autoři, kteří se s ní sžili a stále něco posílají. Nesmím ale zapomenout na lidi, kteří nám nejvíc pomohli na začátku – Jurajové Maxon a Červenák, Martina Pilcerová, grafiku až do čtvrtého čísla dělal Arcey. A od příštího čísla by nám už měla vše kontrolovat také korektorka Petra Kelčíková, což by mohlo odstranit nedostatky, které nám byly nejvíc vyčítány v recenzích.

„Pokud nás chtějí čtenáři podpořit, tak ať si časopis koupí hned po jeho vydání.“

Dnes je *Jupiter* ještě ke stáhnutí zdarma na dočasně fungující stránce, brzy se to však výrazně změní s tím, jak se časopis začne prodávat (to jsem možná dosud zapomněl zmínit) a přibydou snad i nějaké e-booky z mého nakladatelství Rogerbooks. Pokud nás chtějí čtenáři podpořit, tak ať si časopis koupí hned po jeho vydání. A pokud se jim bude líbit, budeme velmi rádi za jakékoli sdílení na sociálních sítích nebo alespoň like na naší facebookové stránce.

Po šesti číslech stojíš znovu tak trochu na začátku... Co nás čeká v nejbližší budoucnosti?

Doufám, že se nám letos vše podaří ustálit tak, abychom nemuseli v dohledné době dělat další podstatné změny. Jak už jsem zmínil, máme teď větší množství steampunkových povídek, a tak jsme si řekli, že uděláme *Jupiter* 6.5, který poskytneme zdarma se vším, co se do placeného čísla nedostalo (do něj nám ilustrátoři mohou stále posílat svá steampunková díla). Vyjít by měl v listopadu. Následovat by mohla space opera (vesmírná loď je jedno z témat Povídky Istroconu a texty z téhle soutěže, kde sedí většina naší redakce v porotě a od tohoto ročníku ji rovněž spoluorganizují, zařadíme právě do *Jupitera*). Následovat bude cyberpunk, horor, městská fantasy...

Uvidíme, čeho se nám podaří dosáhnout a jaké budeme mít výsledky. Zakládám rodinu a tak mi mnoho času na neziskové projekty nezbude. Ale věřím, že s tím, jak se u nás čtení elektronických textů rozšiřuje a roste zájem čtenářů o nové žánry a jejich hlad po SF časopisech, dosáhneme výsledků, které nám pomůžou vydržet ještě dlouho, což by pro naši fantastiku mohlo znamenat opravdu hodně. A také pro tu českou, protože chceme zveřejňovat víc povídek od autorů, kteří jsou kvalitní, ale u vás se vzhledem k žánrům, kterým se věnují, zase tak lehce neprosadí – jako už zmíněná Petra Slovákova.

Martin Šust/XB1

Profil: Martin Králik je ve fandumu známý jako Roger. Poprvé na sebe upozornil v roce 1997, když spolu s Ivanem Alákšou založili první slovenský sci-fi a fantasy časopis *Fantázia*. Zpočátku v něm působil jako předseda redakční rady. Po nějakém čase odešel do nakladatelství EPOS, kde založil časopis *Kométa* a vydával knížky slovenským i zahraničním SF autorům. Po návratu do *Fantázie* byl zodpovědný za zahraniční povídky. V roce 2002 připravil pod záštitou časopisu *Fantázia* literární soutěž Raketa, která se po dvou ročnících přeměnila na Cenu Fantázie. V roce 2006 obnovil bratislavský SF klub Quasi a spolu s Beou Tomash začal elektronicky vydávat další čísla fanzinu *Istrozin*. V roce 2008 začal spolu s Kristínou Rebrovou a studentským Rádiem TLIS připravovat první slovenský sci-fi podcast *Rádio Fantastika*. V roce 2011 sestavil první slovenskou hororovou antologii *Farby strachu* (spolueditorem byl Peter Uličný) a o rok později také fantasy výběr *Čas hrdinů* (spolueditorkou byla Alexandra Pavelková). Obě knihy vyšly v žilinském nakladatelství Artis Omnis. V roce 2012 získal cenu slovenského fandumu Drak a v roce 2013 spolu s Róbertem Žitňanem cenu Ludvík za organizaci bratislavského Parconu 2012.

Vilma Kadlečková: Jantarové oči

Hej, bytosti nižšího světa! Předějte nám těla... Tím vzroste naše síla a utiší se hlad! Smiřte se s tím a odpusťte nám. Pokorně děkujeme!

Tolik citace, ale začněme radši kardinálnější otázkou:

Rozpusť se jednou Čechy (ať už zvolna nebo rychleji) v Evropské unii? A rozpusť-li se jako v čaji, bude to znamenat podobně nenápadný průnik institucí, jako když prošípkovala vesmíry budoucna svou mocí a slávou civilizace Ōssy? A co víc: Staneme se taky my jen těmi červy, co se přidružují příslovečné máminy sukně?

Nevím, a mám dokonce za to, že se podobné asociace, které sci-fi žánr za každou cenu přetvářejí jenom a pouze v jakousi swiftovskou alegorii, mají nechat „koňovi“. Sám bych vyzdvihl jinou notu, a to tu, s níž Vilma rozvíjí Epikúrovo krédo *žij v skrytu*. Jelikož právě účty do soukromí a jakési maskování se před okolním světem, a právě až jakási forma autismu (některých hrdinů této působivé knihy) jsou tu nejlepší charakteristikou. (A ovšemže, i osobní bitvy jednotlivců s podobnými úprky.)

Současně ale nezapomínejme, že všechno toto jest typickým i pro žánr špionážní detektivky, který zde Kadlečková intuitivně zvolila a výsostně ovládla. Špionážní sci-fi detektivky, dodejme. A Vilma je dnes díky tomu i nekorunovanou královnou dotyčného žánru u nás, tak jako se stala i první paní těch, kteří se učí, učili a učít budou, jak se popasovat se světy, kde se s námi popasovává telepatie, čtení myšlenek a velicí bratři.

Kniha *Jantarové oči* osvětí. A přece je jen prvním svazkem detailně propracované Vilminy ságy *Mycelium*, která by se, dala-li Bůh, měla vbrzku stát pentalogií. A vzhledem k tomu, že jenom první díl (ilustroval Tomáš Kučerovský) má 324 stran, bude to dílo rozsahem málo s čím srovnatelné.

Jeho tvůrkyně přitom zvládá nejen snít, ale umí to dělat vysoce logicky a značně inteligentně. A téma?

V budoucnosti nás bude, pravda, obklopovat stejný vesmír jako teď. A stále naplněný toutéž přírodninou. Avšak lidské „přírodniny“ budou nuceny vegetovat jinak a styly a způsoby, jimiž se budou střetávat lišící se kultury, budou také odlišnými. Stále ovšem půjde o tření se civilizací o sebe – i o občasné pronikání civilizací do sebe. A někdy navíc hrůzně skryté. Dle autorky *Jantarových očí* odhalí lidstvo řadu dalších nelidstev, ale jen jedině bude natolik klíčovým, aby nás umělo nenápadně schlamstnout. A plíživým pronikáním udolat. Přičemž to po střehnou pouze nemnozí.

Jako už hodně autorů včetně Lema, ukazuje VK, že jako civilizace můžeme „omylem“ kontaktovat i ty, jejichž mentalita,

ideologie a náboženský fanatismus budou s těmito našimi atributy zcela nekompatibilní. Co pak?

Vilmin pohled na věc není naštěstí nudně obecný. Naopak. Umí totiž stvořit i hrdinu, který je hozen její knihy, a umí toho hrdinu zasadit do svého světa i věrohodně obklopit hrdinkami a dalšími hrdiny, načež nás strhnout třeba i líčené tu milostné city. Což jaksí vyvažuje všechny ony technologie.

Zmíněnou lásku tu přitom zastupuje hlavně vztah Pinky-Lukas, ale jde o sílu, která z úvodu Vilminy ságy rozhodně nedělá žádnou romantickou limonádu, i když tu romantická něha také funguje. Naopak, sáze to udává realističtější tón a uvnitř hrdinů hned buší i naše vlastní srdce.

Podstatnou složku ale představuje i další láska: k drogové závislosti, a právě podobná závislost je zde představena jako jedna ze složek zmíněného unikání před světem. A před novými skutečnostmi, které dosedly na povrch lidských planet.

Jsou v žití chvíle, jak se zdá, kdy je určitá forma drogy skoro nutností. Ano. Ale pak máme i meze, za které někteří mohou – a jiní jen za cenu pádu. Nu, a v šestadvacátém století po Kristu budeme (říká VK) následkem vstřícnosti k vyspělejším Ōsseaům, jejichž technologie se nám tolik budou hodit do krámu a tolik nás budou narkotizovat, infiltrováni zlými vetřelci. I když jinými, než jako od Giger a Ridleya Scotta. To spíš neviditelnými lupiči těl, těl i myslí. Ale taky to je řečeno banálně, neboť ōssenská mystika bude čímsi totálním a ōssenská morálka tím, co každý jednoduše nebude s to akceptovat.

Nebo byste rádi líbali mimozemšťana o vzezení Kafkova brouka?

Nebo byste milovali i obdobné bytosti „broukovité“ už smýšlením a citěním? A místo využití „hvězdné pěchoty“ se s nimi miliskovali?

Nevím, jak vy. Ale já ne. A i dnes a tady nás přesto zarážejí některé tresty praktikované v Orientě. A i dnes se – koneckonců – bijeme v prsa a hřímáme, že má každý právo na vyznání. Kam to povede?

Ona místa ukázal už Ondřej Neff – a předvádí je také román *Jantarové oči*. A pokud to, vážení, necháme na diplomatech a na korektnosti, budeme ovládnuti, připomíná nám Vilma, a ovládnuti, aniž si to většina z nás vůbec uvědomí.

Nu, a kolik lidí koneckonců bude ovládnuto rádo? připomene autorka jakoby s Huxleym i Bradburym. Hu, a nebude to na konec právě tak nejlepší?

A neměl pravdu Nietzsche?

Neměl ji, když psal, že přežít má po právu jen silnější?

Neočekávaná recenze

Na to odpoví další svazky ságy, byť si každý z nás už teď mručí své při čtení románu číslo jedna, který je velmi precizně dělen na pětkrát pět kapitol a který je výborně napsán a plný přirovnání a vyznačuje se tahem na bránu.

Ach, kdyby jen měli jinou barvu kůže! Ó, kdyby jen obludné uši. To by ještě šlo, ale schopnost vetřelců ničit lidi pouhým pohledem (být korektně skrývaným za brýle). Devastovat tak kompletně mysl? Tak to ne – a tím se věc ocitá i za prahem bolesti lidstva.

Motiv, dodejme, je zároveň na místě chápat i jako metaforu pocitů autisty, jenže pozor. Skutečné *Jantarové oči* jsou něčím jiným. Jsou první z pěti posvátných ōseanských drog, které nás (prý) zavedou až k „Ōsvícení“, a tato droga jedna zbaví síce přičetnosti, ale její sestry věci dodají smysl, když naši mysl následně zaostří a když odbourají starosti s minulostí a „propustí“ nás do jiných realit a zbaví pochyb. A že prý nás i učiní „dokonalými“, nu, nebude to kauf?

Lucas Hildebrandt, muž prolezlý nemocí, na kterou nemá ani budoucnost lék, spolupracovník Rady pro výzkum a osídlování vesmíru, který má umířit už za pár měsíců, chápe Ōseany díky svému otci a jeho rodu velmi dobře, nu, a vztah otce a syna jest tady vykreslen dokonce více než dobře, ale...

Lucas nemá zpočátku boj proti „zlým“ za svůj a teprve po požití „Ōčí“ prohlédne a předchozí chápání cizorodých mimozemšťanů u něj přejde v boj s nimi. Ač je cynik, uznává přece jen část odvěkých lidských hodnot a náhle vnímá, jak po nich nová civilizace dusá. A jelikož mu zlá rasa pohřbila rodinu, stane se jedním z nejlákavějších prvků románu stvoření Lucasovy vyvolenosti. A s tím například i to, jako onu vyvolenost místy umocňuje uzavřená Pinky, která hrdinu už léta zná – a miluje.

Řádný kritik by to nenapsal, ale vnímám Pinky i jako auto-řčino alter ego.

Vystupují tu, pravda, i jiné Lukaseм zaujaté ženy. Fiona – a také Lukasova rodná sestra. A čekají tu, pravda, i další otázky. Například?

S čí pomocí vlastně Vyvolený Lukas nakonec překazí (či nepřekazí) plíživé vrůstání Ōseanů do našeho světa? A kdo to přichází z „Fomalhiwy“? A...

Abych to uzavřel, tak bych náročnost boje s Ōseany a s jejich inkvizicí (Církevní policií) rád srovnal s obratností, díky níž zvládá Petronius Nera v románu *Quo Vadis*, Lukase samého bych přirovnal k Ben Hurovi a celou Kadlečkově (mírně paranoidní) ságu bych (opět i nad šálkem černé kávy plné nadsázky) označil za českou *Dunu*.

S klidem.

Ale pokud ji někdo označí za českého *Cizince v cizí zemi*, protestovat také nebudu.

Ivo Fencel

Hra o trůny

první série seriálu HBO (v deseti pokračováních pokrývá první díl ságy G. R. R. Martina *Píseň ledu a ohně*) na ČT2 již od páteho září, tak mi ve čtvrté cca od deseti do jedenácti raději nevolejte

zr

Kniha, jak už jste si mohli povšimnout, vlastně ze zásady nerecenzuji. Jsou výjimky a Vilma Kadlečková je jednou z výjimečných výjimek. Zejména proto, že její knihy považuju v české sci-fi-fantasy (těžko se mi tyhle dva žánry v poslední době rozlišuji) za něco mimořádného. Zejména proto, že její první kniha *Na pomezí Eternaalu* vydaná v roce 1990 mne uchvátila (a poznamenala) a želel jsem toho, že žádnou další knihu po argenitových legendách deset let nevydala, krom pár povídek. A to je možná důvod, proč Kadlečkovou, jak se ukazuje, dnes znají hardcore fanové, ale ti ostatní (mezi které bych se řadil já) tápou. I proto tahle neočekávaná recenze, která nakonec stejně nebude recenzí, jak se tak znám.

Mírný úvod. Ať si kdo chce co chce říká, ať Ikarie XB-1 slzu i klávesu Delete zamáčkne, soudobá česká sci-fi-fantasy (dále jen SF) patří mezi to slabší jak v místní literatuře, tak ve světové žánrové konkurenci. Pravda, existuje tu několik dobře řemeslně vydařených světů jako JFK nebo Kotleta, ale myšlenkově obsažnější díla, na kterých SF vznikala a dobývala si své uznání, abyste pohlédali. Tuzemská SF se pohybuje na hranici společensky lépe akceptované harlekýnky, veze se na zahraniční vlně a nízkých cenách tuzemských autorů – to vydavatelsky – a dinosaurů setkání – to conově. Čemuž kvalita odpovídá. Celá řada lidí, kteří SF čtou a mají upřímně rádi, české cony vůbec nenavštěvuje – včetně mě.

Jedním z mnoha důvodů jsou malé teoretické základy tuzemských autorů SF. Jen málo z nich si stihlo všimnout, že jejich zahraniční kolegové jsou vzděláni v historických a společenských vědách, často přeshraničně propojeni do počítačů a medicíny. Že sociální dynamiku díla a odkazy na zachytitelné body reálií není možné vytvořit, aniž byste totéž jako autor chápali. V SF většinou nejde o to, vytvořit si megalomansky dimenzovaný svět nacpaný rádobytemnými dialogy a doprovázený mapami, slovníkem, teologickou příručkou a ohromovat čtenáře vršením slov. Tímto způsobem totiž nic čitelného nevytvoříte, pokud nevíte, jak tyhle věci fungují ve světě skutečném. Pokud nevíte, jaká je vazba mezi Hermem, Horem, Hermionou, Imhotepem a Trismegistem, je lepší se k starým božstvům neodvolávat. Tohle je záklopka, kterou většina začínajících autorů zřejmě nemá, a některá z takovýchto děl proniknou i do edičních plánů.

Něco jiného jsou samozřejmě Kotletovy masakry a žambošárny. V případě prvního autora živě vidíte novináře/spisovatele odcházejícího z práce, jemuž se v hlavě líhnou obrazce, jak by se vypořádal se šéfem, kolegy i objekty novinářského zájmu a po příchodu domů nazná, že je společensky užší než o tom psát pod vkusným pseudonymem, než to realizovat.

Přesně v tom se Kadlečková vymyká. Nepostrádá ani přirozenou intuici pro sociální dynamiku příběhu postav, ani vzdělání, které jí umožňuje páchat funkční světy. Co za těch 23 let rozvinula, jsou dialogy postav i jejich bohatý vnitřní život. První ku prospěchu, druhé už přes míru, kterou mám – ale tu má každý z nás někde jinde.

myceliální pentalogie Vilmy Kadlečkové

Tím se už skoro dostáváme ke knize, z jejíhož děje vám asi nic vlastně neprozradím.

Začátek Mycelia nevypadá, jako by „vše u Kadlečkové bylo při starém“. Propadáme se do hlubin nábožensko-technického rituálu, z něhož čtenář nechápe ani hlavu ani patu, a já bojoval s pokusem knihu odložit. Ten týpek se následně ukáže být hlavním hrdinou a postupně se osvětluje i jednotlivá cizí slova hojně kolem náboženství i techniky v knize používaná. Zdrť vás hromada přehlásek v textu, budete přemýšlet, jak ta slova číst. Zjevně si s tím nemusíte moc lámat hlavu, jak jsem viděl oficiální videotrailer, hlas v něm použil zcela jiné čtení než všechny možnosti, co napadly mne. Až se zorientujete v reáliích a doberete se použitelného čtení slov, už všechno plyne lépe, dejte tomu prvních padesát – sedmdesát stránek.

Hlavním hrdinou je Lucas Hildebrant, zaměstnanec Rady pro výzkum a osidlování vesmíru. A protože se děj točí kolem něj a událostí, které bezprostředně k Lucasovi směřují, můžeme jej zase vesele na chvíli opustit.

Hlavní výhodou SF literatury je, že může snadno a bez velkých oslích můstek (protože sama je v tom případě oslím můstkem) směřovat k otázkám, jaké je těžké v jiném žánru literatury nastolit. A to je především budoucí vývoj lidstva. Hlava 22, Farma zvířat, Překrásný nový svět, to jsou všechno díla, která reflektovala témata důležitá pro budoucnost, ale jinak mimo teoretické práce sociologů těžko uchopitelná. A rozproudila k nim patřičnou celospolečenskou diskusi, takže se dnes mnohem spíše odkazujeme k Orwellovi, pokud chceme hovořit o technokratické diktatuře, než k lidem, kteří ji skutečně v akademickém světě po druhé světové válce zkoumali a jejichž závěry jsou podstatně obsáhlejší a relevantnější, jenže prakticky nečitelné. Objevit znamená zpřístupnit všem – i v tomto případě.

Po nějakou dobu na přelomu milénia se zdálo, že i v případě SF je studnice témat vyčerpána. Že v zásadě umíme nahlédnout budoucnost lidstva v hrubých obrysech na mnoho století dopředu a faktorů nejistoty není mnoho. Nebylo otázkou, zda poletíme k cizím hvězdám, ale pouze kdy tak učiníme – s čímž se SF literatura vypořádala důsledným vypouštěním datování a návratu k frazerovské bezčasnosti.

Teroristické útoky na Dvojčata v září 2001 přinesly obrovské rozčarování. Najednou nebylo nic daného, znovu se vrátil prvek teokracie, střetu světů a taky nepříjemné zjištění, že nemusí bojovat Dobro se Zlem, dokonce spolu nemusí bojovat dva řády, které se jen nechápou či jejichž zástupci spolu nevycházejí, ale mají stejné cíle. Najednou se vrátil prvek cizoty, neprosté odlišnosti.

Doposud, když se v SF bojovalo a pořádala se nějaká cesta za slávou či dobrodružstvím, bylo jasné, kdo je dobrý a kdo je zlý. Dobrý byl Řád, špatný byl Chaos – tak tomu bylo od Tolkienových časů. Pak někteří remcalové namítli, že vlastně chaos představuje svobodu, proč by měl být tedy špatný, a řád, to že je diktatura. Některá díla tedy prohodila strany, jiná je promí-

chala s nejrůznějšími výhradami a osobními pohnutkami, s tím ale žánr vystačil dalších čtyřicet let. Nejtrpčeji se s vyčerpáním této linky vyrovnával Sapkowski ve svém Zaklínači, kde hlavní hrdina stále pochybuje nad tím, zda jeho konání je právě to Dobro, až v Menším zlu odmítl dát jakékoliv rozhršení a v nové pentalogii už jde jen o politiku a intriky než o hledání univerzálního Dobra a Zla.

Mycelium přináší jinakost, kterou si podle vlastních slov v rozhovorech Kadlečková uvědomila po září 2001. Cílem jiné civilizace nemusí být naše ovládnutí, nemusí to být poroba, nadvláda – může to být i záhuba nebo cokoliv jiného, co ani nebudeme chápat. A to za použití prostředků, které se vymykají našemu chápání, naší ochotě je už jenom zvažovat – jako je radosné a mučednické obětování vlastního (natož cizího) života. A to je poznání, ke kterému vás první díl Mycelia pomaličku povede, abyste ho na posledních stránkách dostali palicí mezi oči a tušili jste, že druhý díl nebude nastavená selanka prvního dílu, ale podstatně jiná jízda.

Tady někde je skrytá krása Jantarových očí, prvního dílu Mycelia, a síla jeho výpovědi. Každých sto stránek, když už jste si zafixovali nějakou představu o tom, co je „myšlenka v pozadí“, zjistíte, že je tu další, silnější myšlenka v pozadí. Že nejde ani tak o problematický vztah syna k mrtvému dominantnímu otci a vědomosti o mimozemské civilizaci össeanců, které do ubohého Lucase ten sebestředný fotr vtloukal daleko za hranici, kdy měla zasáhnout sociálka. Že nejde o pár nenaplněných lásek, intrik na pracovišti či v chrámu nebo autorčino předvádění schopnosti formulovat duchovně vypadající citáty.

Když od knihy s přibývajícimi stránkami odsednete a zamyslíte se, zjistíte, že össeanské (to jsou ti emzáci) praktiky se vám nejenom hnusí a jsou vám cizí (tfuj, lidské mučednické oběti), ale cizí a hlavně neznámá je i motivace, proč tak ochotně spolupracují s pozemšťany.

Do takto rozehrané knihy vstupuje v její třetině další podstatná figurka, kterou je opět mimozemšťan. Jakmile zjistíme, že jde o Fomalhiwana, už jsme doma – je to ta mladá Vilma Kadlečková, kterou si možná ještě pamatujete, a její argenitarový svět, v němž panuje psychotronika, zdroj energie v podobě argenitového minerálu či vlnovky ve jménech oněch mentalistů. A karty jsou rozdány: pozemšťané i össeanci si prostřednictvím svých knižních zástupců uvědomují, že Fomalhiwana je třeba přivést na svou stranu a tím získat konkurenční výhodu či případně jiným v získání výhody zabránit. Čímž také první díl fakticky končí. Říkal jsem už, že kniha je více ukecaná než akční? Protože bych vám nerad upíral právo jasnoživého prohlédnutí, tak zcela nevyzradím, kdo je ta čtvrtá nezávislá entita, která poslední stránkou knihy zjevně vstupuje do hry, ačkoliv původně vypadala, že je zcela na straně össeanců. Do budoucna se může stát trojským koněm, s nímž bude ještě mnoho legrace, protože už je dávno za hradbami a vesele se na něm rajtuje.

Záměrně jsem se nerozepisoval detailně o jednotlivých firkách knihy, protože až na tyto dva – Lucase Hildebranta a Fomalhiwana Aš-šáda – jde zatím o podružné role. Retrospektivní návraty do života Lucase s otcem tu slouží jako průvodcovství náboženstvím Ōsse. A nelze přehlédnout i to, že u čtenáře omlouvají a vysvětlují, že Lucas není superman spadlý z nebe, ale člověk těžící z rodinné historie, výchovy a znalosti Ōsse, ale také z faktu, že umírá a nemá mnoho co ztratit. Rádobybejvalka je kombinací Watsona a katalyzátoru děje, dají se jí odpustit hloupé otázky a rozhodnutí, které by racionální Lucas věrohodně neudělal. Co se jí ale odpouští ze čtenářského pohledu hůře, jsou neustálá vnitřní pitvání.

A tím se dostáváme k bohatému vnitřnímu životu postav. Má-li děj v čtenářsky cizím světě plynout, je třeba dávat čtenáři pomocnou ruku a vysvětlovat, co a jak funguje a co se v postavách odehrává, k čemuž jejich vnitřní pochody a přemýšlení dobře slouží, dialogy by to zdaleka neutáhly. Jenže někdy je toho příliš. Zejména Rádobybejvalka je opravdu elementárně nerozhodná pipka, u které jako mužský čtenář snadno můžete dojít k závěru, že jestli nepředvede nějaké opravdu výživné sexuální zdatnosti, tak nechápete, proč by s ní hero Lucasova typu měl zůstat tři vteřiny po ejakulaci. Sledovat její vnitřní pochody je utrpení. Autorka to sice zachraňuje tím, že na setkání naznačuje, jak tyto pochody ovlivňují emzáci nejrůznějšími formami sugesce, ale pořád je to málo na to, abyste netoužili holčinu zbavit svéprávnosti.

To je naštěstí zatím kromě předvídatelnosti příběhu (a tu zatím vyvažuje bohaté myšlenkové okolí) jediná slabina a může být, že z ní Vilma Kadlečková ještě udělá přednost ve stylu vztahu Asimovových bédátorů k damovance (viz *Nadace na hranicích*, pozn. redakce). Jsou tu i jiné nástrahy, které nejsou zřejmě a které se týkají třeba ne zcela uzavřeného „ekosystému“ argenitů. Ty ale zatím Kadlečková do hry nezapojila a jen naznačuje, že to bude do budoucna možné. Ohlídat koherenci tak rozsáhlé a odlišné civilizace a světů je těžký úkol, ještě těžší je předvídat, co by mohli z nejrůznějších náznaků čtenáři pochopit špatně a jako logický lapsus napadnout.

Sečteno a podtrženo, v případě Mycelia Vilmy Kadlečkové se na pulty knihkupectví dostává mimořádně rozsáhlé a kvalitní dílo, které je mile napřed toho, co soudobá česká SF nabízí. To může být zrada. Pokud od SF očekáváte to jediné, co tuzecká SF v poslední době nabízela, tedy oddychové nenáročné zábavné čtení do vlaku, zde ho nenaleznete. Knihu tu a tam budete muset odložit, abyste si ji vychutnali, zavřít oči a při troše svatokrádežnictví si do sluchátek pustit třeba Zimmerovy Anděly a Démony. Pokud jste ochotni podstoupit trochu přemýšlení, otevře se vám zajímavý pohled na naši civilizaci.

A to je to, o co ve vysoké lize SF šlo především.

I pokud jste scifistickofantasoidní jelito, které fantasy hltá jen proto, abyste měli výběr jmen pro dřevárny, zařaďte si Mycelium do knihovny. Hovořit o knize jako o „hlubokém vnitřním prožitku, který lze slovy těžko sdílet“ a trocha významného mlčení k otázkám po ději vás katapultuje mezi lepší fandomovou ligu.

Tak, toliko mých poznámek, které jsem seškrtal na polovinu, vynechal jsem z nich teorii o moderní konstrukci příběhu, která by vás sice možná zajímala, ale kde mi teď holt jen můžete věřit, že se Kadlečková snaží držet při zemi, nepouštět se do experimentů s více rovinami vyprávění a tedy nekombinovat složitost světa s komplikovaností narativity. Což je v tomto případě zřejmě dobře, protože to by z pentalogie snadno udělalo decathlon.

Dost povídání. Kniha funguje, což je na tak obsáhlé dílo úctyhodné a potvrzuje autorčin talent. Vydalo Argo, na Kosmasu to mají za dvě kila i jako elektronickou verzi, v tomto případě bych ale doporučil kilčo připlatit za verzi papírovou. Další čtyři díly doufám vyjdou v dohledné době...

PS: Jak to tak bývá, výše uvedené jsou moje subjektivní dojmy. Můžete mít jiné, ve fantasy se fantazii meze nekladou.

Patrick Zandl

Ondřej Jireš: V této [Zandlově] recenzi na Mycelium od Kadlečkové opět zaznívá názor, že česká SF zaostává za světovou, což je názor např. Viktora Janíše a který často kritizují. Na rozdíl od Viktora však Patrick tento názor velmi solidně vysvětluje a zařazuje do kontextu. Je zde jasně uvedené, jaké jsou preference a očekávání autora recenze a že tato jeho očekávání nejsou českými autory v dostatečné míře saturována. Patrickova formulace tohoto názoru je pro mne zcela přijatelná a pochopitelná. Přesto se musím i tentokrát ozvat. Je naprostá pravda, že intelektuální podoba SF je u nás v menšině. Jenže ta je v menšině i ve světové literatuře. V tomhle směru nelze mluvit o tom, že by česká SF nějak za světovou zaostávala. A pak je tu hlavně to generalizování. Máme-li u nás několik autorů, kteří píšou relativně jednoduchou dobrodružnou SF na světové úrovni, opět lze jen stěží prohlásit, že Kadlečková je výjimkou, která dosahuje kvalit světové úrovně, jen proto, že je jednou z mála domácích SF autorů, kteří píšou intelektuální literaturu. Pokusím se o jedno odvážné přirovnání k těmto generalizujícím prohlášením o české SF: „Desetiboj je v atletice královskou disciplínou. Vzhledem k úspěšnosti českých desetibojařů v posledních dvaceti letech lze tvrdit, že světová atletika za tou českou silně zaostává.“ Jinými slovy, vždy mi bude vadit, pokud někdo bude srovnávat českou a zahraniční SF na základě srovnání jedné disciplíny SF, notabene když intelektuální SF je ve světové literatuře úplně stejnou popelkou, jako je v české.

Jirka Vlček: OK, dej mi příklady špičkových nebo nadprůměrných současných českých spisovatelů fantastiky. Dva, tři si tipnu a asi s Tebou budu souhlasit. To je ale podle mého vše.

Ondřej Jireš: Renčín, Žamboch, Neomillnerová, Kopřiva, Medek, Šlechta, Neff (dříve), Novotný a našli by se další. Každý z nich v té své oblasti dosahuje světové úrovně.

Jirka Vlček: Uff. Mám spoustu Tebou vyjmenovaných mezi přáteli...

Ondřej Jireš: Takže když je to kámoš od vedle, tak to nemůže být kvalitní spisovatel, nebo jak si to mám vyložit?

Jirka Vlček: Ne, že nebudu škrtat z Tvého seznamu. Jinak by mi tam zůstali dva.

Vilma Kadlečková: Mycelium I – Jantarové oči

O čem to vlastně je? Správná odpověď je z mého pohledu jasná – o dominanci. Někdo by odpověděl, že je to o telepatech, o mimozemšťanech, o houbách, ale tohle všechno jsou jen zajímavé rekvizity. Příběh je o tom, jak někomu vnutit svou vůli, jak ovládat, manipulovat jednotlivci i celými civilizacemi a vládnout. A naopak jak si zachovat svobodu, jak vzdorovat a nenechat sebou vláčet. Právě tohle je na **Jantarových očích** tak výjimečné a fascinující.

Jasně že nadvládu je možné získat zbraněmi, hrubou silou. Ale autorka se v knize převážně věnuje nadvládě duševní a skryté. Protože to je dominance efektivnější, trvalejší, pevnější a hlavně daleko zábavnější. Alespoň v „argenitovém“ vesmíru sci-fi ságy *Mycelium* to tak chodí.

Celý děj se vlastně posouvá vpřed po jakýchsi mentálních soubojích. Většinou jsou to dialogy, nezřídka dojde i na fyzické násilí, ale i pak rozhoduje především odhodlání a psychická odolnost. Je to fascinující čtení a jakmile se do postav trochu vcítíte, bude vám v jednom kuse mrazit v zádech.

Jestli jsem někdy četl takhle hutnou a drsnou psychologicky laděnou sci-fi, tak to byla kultovní *Enderova hra* od O. S. Carda. Znamená jsem debaty o tom, jestli se opravdu *Mycelium* vymyká svou kvalitou z české literární úrovně a dosahuje světové. Ale pro napsání skvělé knížky není geografická poloha podstatná. Kdokoli má vůli, schopnosti a čas, může napsat vynikající text. Důvod, proč se čeští autoři tak špatně prosazují a zahraniční tak dobře, spočívá hlavně ve velikosti domácího trhu. Ale to nic nemění na tom, že **Jantarové oči** jsou lepší než 90% všeho, co jsem do teď četl a, to nečtu nic špatného.

Výhodou domácí produkce je navíc nezávislost na překladu a jeho kvalitě. A když už jsme u literárních kvalit – na knížce je opravdu velmi znát, že autorka si s textem dlouho hrála. Takové vybroušenosti se nedá dosáhnout prostým napsáním. Je třeba text považovaný za hotový proškrtávat, přepisovat, vracet se k němu s odstupem a zapracovávat připomínky od známých, kteří polotovar už četli. Tohle autoři, kteří se pokoušejí psaním uživit, neslyší rádi. Při nákladech českých knížek, i těch úspěšných, by si takovou dřinou nevydělali ani na slanou vodu. Oni to konečně mnohdy nedělají ani ti zahraniční autoři, vycházející doma v řádově větších nákladech.

Nebudu se pouštět do podrobností o ději, jen napíšu pro mnoho potenciálních čtenářů důležitý fakt, že kniha popisuje jen jednu epizodu z chystaného pětidílného celku. Epizoda je napůl uzavřená, ale spíš jen rozehrává zápletku pro nadcházející díly.

Raději než děj přiblížím hlavního hrdinu – je to řízek. Má nějaké zábavné charakterové vady, například ješitnost a jízlivost,

ale jinak je to inteligentní a nesobecký fešák, vypadá prý jako mladší verze Christophera Lee.

Kvůli vědě se vzdal kariéry v profesionálním sportu a o jeho vůli by se daly lámat skály. Není divu, že kolem něj krouží tolik žen, každá jiná. Jedna zakříknutá a nesmělá, jiná ctizádostivá, ale naivní, třetí je naopak příliš skeptická a podezírává. A čtvrtá... Ale nehedejme v tom love story. To není hlavní téma. Hlavní je, přinejmenším v prvním díle, protagonisty čtenáři přiblížit, nechat ho si k nim vytvořit nějakou empatii nebo averzi, aby pak byl ještě více vtažen do jejich osudů. Sympatické a čtenáři blízké postavy se chovají jako skuteční lidé, ve kterých neustále poznáváte když ne sebe, tak alespoň svoje kamarády. Jen hlavní hrdina je řízek, jaký se rodí jednou za generaci, s hadrem obaleným strouhankou si ho nespletete.

Jestli mi na *Mycelium* něco vadilo, je to problém společný skoro

všem sci-fi z daleké budoucnosti. Technologie všedního dne, jako jsou mobily, se mění příliš rychle a nedají se předvídat. Je možné odhadnout, co bude za deset let, ale už ne, co bude za stovky let. Takže v ději odehrávajícím se za stovky let jsou hračky z doby za maximálně deset let. Je z mé strany hnidopištní, ale u jinak vybroušeného románu mě to trochu iritovalo. Na druhou stranu každému je po přečtení jasné, že autorka ve skutečnosti opravdu píše o tom, co se může stát za deset let. Stačí si nahradit Akkütlixu Mohamedem a posvátné houby hašišem...

Takže za mě nakonec jednička s hvězdičkou. Je to knížka, která umí vtáhnout do děje, umí skvěle bavit a nakonec poskytnout i trochu látky k přemýšlení nebo diskuzím na conech. Přestože jinak ze srdce nenávidím reklamy, těm na *Mycelium* jsem vděčný.

Jaroslav Houdek

Kadlečková, Vilma: Mycelium 1: Jantarové oči, Argo 2013, obálka Tomáš Kučerovský, 324 str., 348 Kč

Zvířátka a Johannesburgští

Přiznám se, že víc věřím hmatatelným, kompetentním oceněním než humbuku, který se kolem toho či onoho rozpoutá, oblbne konzumenty a za čas nastane ticho po pěšině. Jihoafrická autorka **Lauren Beukesová** si za svůj druhý román vysloužila nominace na kdejakou prestižní SF cenu, ale nakonec má doma na policice jen britskou Cenu A. C. Clarkea. Všechny ostatní si rozebrala konkurence. Hype furóre se jí ovšem podařilo vyvolat značné, slavnější kolegové sedli a vymýšleli nejlépe placené věty v nakladatelském podnikání, tedy blurby (což, pokud vím, nemá zatím přílehavější český ekvivalent než těžkopádný „reklamní text na obalu“ a já bych se přimlouval za pojem „šplechty“): s pochvalným šplechtem přichází jak **William Gibson**, tak **Cory Doctorow** či **Adam Roberts**. Beukesové obzvlášť

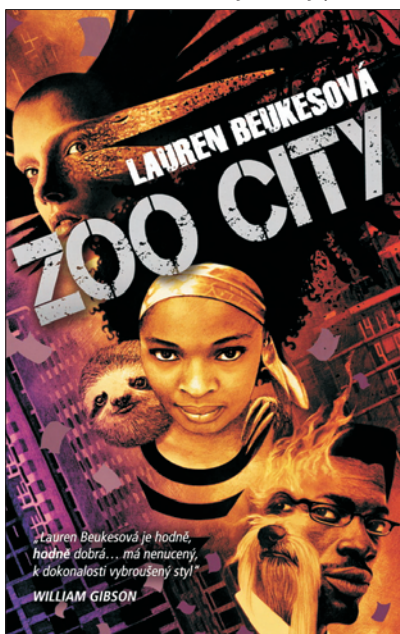
bližký kolega, britský televizák **Paul Cornell**, nabízí dokonce odvážné přirovnání: „Lauren Beukesová je to, co dostanete, když zkřížíte **Jeffa Noona** s **Raymondem Chandlerem**.“

O hlavní hrdince knihy **Zinzi Decemberové** se dá říct s notně zamhouřeným okem, že je taky soukromé očko, jako kolega **Marlowe**. Podobně jako on má i dost mlhavou minulost, s níž se vyrovnala poněkud problematictější: mravní kodex nemá rozhodně tak unipolární jako on, nebrání se nepravostem. Přivýdělává si různé pokoutně, třeba rozesíláním podvodných e-mailů, jež dotahuje do konce a s parťákem sdírá naivní kavky o city a tisíce. Činí tak hlavně proto, že jí její „detektivní“ profese moc nevynáší. Je v ní totiž hodně jednostranně zaměřená. Umí jen nacházet ztracené předměty, a to díky magickému smyslu, který v sobě nosí. V úvodu knihy jí však zlá shoda náhod přihraje atypický případ – najít pohřešovanou osobu – a ona, ač ví, že to není její parketa, je pod tlakem okolností nucena případ přijmout.

Phil Marlowe prochodil v každém románu několik gumových podrážek a klientům nosil k proplacení svazky účtenek z taxíků. Šmejdil v Los Angeles v podsvětí i v rezidencích bohatců a čtenář s ním poznával překvapivě tváře města, které **Chandler** zjevně dobře znal. **Zinzi Decemberová** se chová podobně a zde přicházíme na jedno velké plus románu, které jistě zčásti může za ovace, jež se na jeho adresu rozpoutaly: **L. A.** je ve srovnání s **Johannesburgem**, kde se *Zoo City* odehrává, nudné a průhledné. Jihoafrická metropole je mnohem atraktivnější, neprobádaná tabula rasa. **A Beukesová** jej zná, i v té variantě, kterou si pro čtenáře připravila: alternativní realita prvního desetiletí našeho milénia. Jsou to zajímavé reálie, a třebaže se **Beukesová** nepouští do politického výkladu, zmínky o skutečných historických postavách, tu o **Bikovi**, tu o **Tutuovi**, a na druhou stranu beznadějná bída a svrab, v jakých žije černá populace (barevné rozlišení pos-

tav však aby člověk na stránkách knihy pohlédl, další zajímavý prvek), dávají tušit, že **apartheid** sice byl někdy v minulosti svržen, ale po pár letech naděje poměly a sociální krize společnosti pokračovala sice jinými koryty, ale stejně nezadržitelně. Škoda, že **Beukesová** neposadila svou alternativní realitu na gruntovněšší politický základ.

Zinzi rotuje městem a vleče za sebou čtenáře od jedné šta-ce pátrání k druhé: jelikož se ztratila holka z popového dua, ukáže nám svět showbyznysu, jelikož jela v drogách, protáhne nás drogovou scénou, jelikož má nevyrovnanou bilanci se zákonem, dostane se na policii a pak zase hned do nejpříšernějších slumů. Zatímco ale každá **Marlowova** zastávka znamenala významný posun v pátrání a každá postava nesla vedle notné

dávky bizarnosti na bedrech i děj, **Beukesová** nechává **Zinzi** pobíhat po městě jen proto, aby se čtenář popásl. Nenudí ho tím, to jistě ne, ale nutí ho srovnávat její psaní s rutinéry žánru noir, ve kterém se román jasně pohybuje: **Beukesová** ho prostě nezvládla. Jsme daleko za půlkou knihy, než začne konečně sbírat stopy, které opravdu vedou k cíli pátrání.

Zinzi nemá pátrání snadné z mnoha důvodů, ale jedním z nejzávažnějších je fakt, že s sebou – většinou na ramenou, na zádech, někdy v tašce – vláčí lenochoda. **A Beukesová** rázem rovněž nemá snadný úkol, protože nepíše jen detektivku o únosu, ale především urban fantasy s prvky afrického folkloru. Tzv. zvěronošů potkáme na stránkách knihy spoustu a je to dáno prostředím, v jakém se hrdinka pohybuje: zvíře dostane totiž každý, kdo se v minulosti prohrěšil (jinak řečeno měl konflikt se zákonem) a v symbióze s ním žije už napořád, do smrti jednoho či druhého. Někomu magické vlny přičknou jen malého pinče či pouhou veverku, jiný chodí po světě s medvědem. Je to stigma, které si značná část populace nosí s sebou po světě: ten lepší je mezi sebou trpí jen s krajním sebezapřením, a tak si vydědenci, kriminálníci a hříšníci vytvořili svůj separátní.

Beukesová dlouho čtenáře napíná, než mu vysvětlí vlastně nejpodstatnější okolnosti knihy. Když tak učiní, udělá to efektní formou intertextových vsuvek, zato nepříliš uspokojivě. Slibný element bezprostředního střetnutí civilizovaného světa s dávnou magií, k němuž v jednom okamžiku románu dojde, rovněž vychází polovičatě a neuspokojivě. Moc autorkou vyfabulovaného **Protiproudu** zůstává rovněž osvětlena neúplně, chabě. Přitom je to síla, která zjevně ovládá životy lidí víc než zkorumpované policejní síly a vláda dohromady, protože to on nabíjí jedince magickými schopnostmi, on přiděluje hříšníkům zvířata, on rozhoduje o životě a smrti, když nehodné do sebe prostě vtáhne.

Starý krtek Miéville ryl výborně!

Mladík Šam ap Súrapi moc neví, co se životem. Momentálně asistuje lékaři krtkovlaku Médés. Sice ho to nebaví a kolikrát spíš překáží, ale na druhou stranu tak může být očitým svědkem posedlosti kapitánky Nafiové obrovským krtkem jménem Parod Jack. Ten hon přece sleduje s napětím celé Kolejmoří! Na jedné straně kapitánka s umělou paží, na straně druhé gigantický, nepolapitelný tvor žluté barvy. Jenže pak se Médovi a jeho posádce připleče do cesty opuštěný vrak vykolejeného vlaku a Šam učiní zásadní objev. Vypuká hon, do kterého se zapojí nejen vlakaři, ale i armáda, piráti a ti nejpodivnější průzkumníci, jací kdy cestovali po kolejích.

Kolejmoří vás vítá

Rok se s rokem sešel a máme tu nový román Chiny Miévilleho. Tradičně skvělá obálka Lese Edwardse, tradičně kongeniální překlad Milana Žáčka. Když jsem použil slovo kongeniální u překladatele, je jasné, že samotný román také

Z celé knihy jako by trčela – víc, než je zdravé – autorčina původní profese: zabývala se dříve komiksovou a televizní scénaristikou, ve kterých jde také více o formu než o obsah, o okamžitý efekt více než o fundamentální vyprávěčskou důslednost, o snahu překvapovat na úkor vysvětlování logiky fiktivního světa a dějů, které se v něm odehrávají. Dobře to ilustruje závěrečná pětina knihy, kdy už exkurzí po Johannesburgu bylo dost a autorka usoudila, že bude zapotřebí pohnout s příběhem a svázat volné konce do funkční pentle. Rozpoutá se takové peklo, disproporční, na efekt zkonstruovaný televizně-komiksový galimatyáš, ve kterém není těžké se ztratit, kde logiku přijímáme jen bona fide (a při druhém čtení zjišťujeme její trhliny) a ze kterého se nakonec s úlevou, že už je po všem, vypotácíme do lakonické doušky v podobě poslední kapitoly, která na rozkošatěném příběhu trčí jak kupírovaný ocásek.

A Jeff Noon? Umí si hrát se slovy jako málokdo. Beukesové to nelze rovněž upřít (a s úklonou kvitovat výkon překladatelky), až člověk žasne, kde se v televizní scénaristce a novinářce takový jazyk bere. Ale Noon je vynovač **Lewis Carrolla**, kdežto Beukesová uctívá **Alana Moorea**. Asi tolik k rozdílu. Nemluvě o tom, že Noon je posedlý technologiemi, ty však ve světě alternativního Johannesburgu Beukesové hrají překvapivě druhořadou roli.

Tak si myslím, že bude spravedlivé, když si Beukesová užije hype pozdvižení, a ta Clarkeova cena je pro ni tak akorát dost.

Roman Lipčík

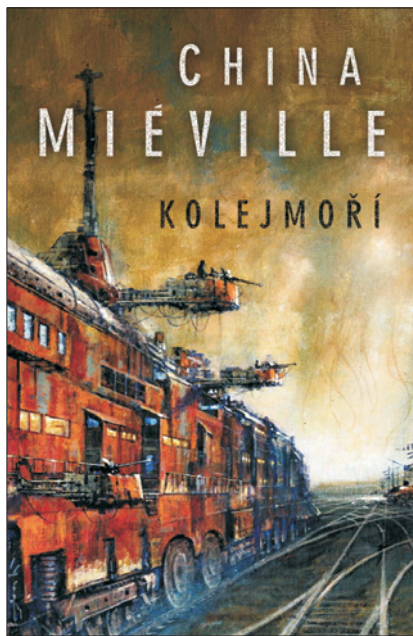
Lauren Beukesová: *Zoo City*, Laser, Plzeň, 2013, překlad Daniela Orlando 336 s.

není žádná tuctovka. A to přesto, že by někdo mohl brblat cosi o vykrádačce *Bílé velryby*. Jenže Miéville vážně nemá potřebu kohokoliv a cokoliv vykrádat (což je vzácné) – včetně sebe samého (což je ještě vzácnější). Ne že by se Miéville neinspiroval. Melvillova klasika si v základech *Kolejmoří* podává ruku s *Ostrovem pokladů* a pár dalšími tituly patřícími do zlatého fondu dobrodružné literatury. Jenže jak naznačuje jméno strašlivého krtka Parod (v originále Mocker, tedy plus minus Posměváčka) Jacka, Miéville si tentokrát vypůjčil pár zápletek & obrazů & našteloval je do tak bizarní kombinace & prostředí, že je jeho novinka především nehorázná zábava.

Což je jediné dobře. Druhý autorův výlet do světa literatury pro mládež (tím prvním bylo *Un Lun Dun* z roku 2007) se tak zbavuje jakéhokoliv náznaku mravokárství a ideologie. Tedy přesně toho, co občas nabourávalo čtenářský požitek (nejtragičtěji v debutu *Král krysa*) a díky čemu se některé scény měnily v nezamýšlenou sebeparodii (hned několikrát v jinak výborném *Krakenovi*). Samozřejmě, že se nám dostane pořádného šfouchance do nenažraného kapitalismu; tentokrát ovšem opravdu toliko v rovině grandiózně nadsazeného vtípu. Prostě jak se praví na zadní stránce obálky: nikde vás po hlavě nemlátí žádné Poselství.

Bylo dřív dřevo, nebo pražec?

U *Kolejmoří* opravdu zdaleka nejvíc hraje prim především sám příběh a gejzír bizarních – v rámci kontextu však vždy dokonale logických – nápadů, které jsou občas dohrány do tak absurdních důsledků, že by se za to nemuseli stydět ani legendární Monty Pythoni. Svět románu není zván Kolejmořím jen tak. Kdysi dávno se cosi stalo; lidská města se nyní drží jen na ostrůvcích skal. Šíré pláně nebezpečné a jedovaté hlíny patří ryjícím tvorům; olbřímím krtkům (aneb velkým jižním krtkounům – *Talpa ferox rex*), krvelačným krtkokrysám lysým (*Heterocephalus smilidon glaber*) či nabručeným sovám podzemním (*Althene cucularia trux*), které občas obsadí nepoužívané tunely a napadají i menší vlaky. V tomto moři se lze pohybovat toliko díky kolejím; překrývají se, křížují, neustále zatáčející kolejím, které definují veškeré lidské uvažování. I ta nejobyčejnější ze slučovacích spojek se nyní vyjadřuje důsledně symbolem připomínajícím dokonalost kolejního propletence a filozofové řeší, zda skutečně existuje souvislost mezi pražci a podivnými věcmi zvanými stromy – jsou snad stromy jakousi reinkarnací hodných pražců? Případně jejich zmutovanými bratrance? Kdo ví, ale nějaká souvislost zde jistě bude...

Vyhlášení 33. ročníku Ceny Karla Čapka

Československý fandom vyhlašuje 33. ročník literární soutěže Cena Karla Čapka.

Své práce žánru sci-fi, fantasy nebo hororu s fantastickými prvky psané česky nebo slovensky zasílejte **v elektronické formě** nejlépe emailem, možno též na CD, DVD či disketě, **a současně ve třech čitelných papírových kopiích** (anonymní výtisky bez uvedení jména autora) na adresu administrátora:

Jiřina Vorlová, Mariánská 401/41, 142 00 Praha 4 – Lhotka (e-mail AQUILA@ALTAR.CZ nebo AQL@SEZNAM.CZ)

Do zásilky prosíme přiložte:

1) **průvodku** obsahující vaše jméno, přesnou adresu, kontaktní email, telefon, datum a způsob platby registračního příspěvku a jeho výši (je možné přiložit kopii ústřížku složenky nebo napsat číslo účtu, ze kterého byl registrační poplatek zaplacen, a variabilní symbol, aby bylo možné platbu dohledat) a názvy všech zaslanych soutěžních prací – u povídkových kategorií lze soutěž obelst nejvýše dvěma pracemi v každé kategorii, kategorie novela je omezena na jedinou práci od autora. Můžete uvést i orientační počet znaků (včetně mezer). Kontrolu přesného počtu znaků a zařazení do příslušné kategorie podle rozsahů uvedených níže provede administrátor.

2) **čestné prohlášení**, vlastnoručně podepsané, že soutěžní práce dáváte k dispozici organizátorům soutěže pro jedno otištění a jedno vydání v e-booku, případně zveřejnění na internetu bez nároku na honorář.

Za každou soutěžní práci je třeba zaplatit **registrační příspěvek** ve výši 100 Kč, resp. 4 EUR. Platby provádějte bankovním převodem nebo poštovní poukázkou typu A (nikoli jiným typem poukázky!) na účet u Fio banky, číslo účtu **2500447940/2010** pro platby v ČR, resp. **2500447940/8330** pro platby v SR. Jako variabilní symbol uveďte datum narození ve tvaru DDMMRRRR.

Upozorňujeme na omezení počtu prací od jednoho autora a na povinnost zaplatit registrační příspěvek a zasílat jak papírovou, tak elektronickou formu práce. Rozhodně však nelze považovat za elektronickou kopii oskenovaný text jako sled obrázků či formát PDF. Nejvhodnější je formát DOC, DOCX z Microsoft Wordu, ODT, RTF či prostý TXT (v rozumném kódování).

Do soutěže nemohou být zařazeny práce, za které nebyl zaplacen registrační příspěvek, práce, které se již zúčastnily některého z předchozích ročníků, byly již publikovány v oficiálních tiskovinách či na internetu nebo jsou současně přihlášeny v jiné soutěži celostátního významu!

Vymezení soutěžních kategorií je následující:

mikropovídka – max. 9 000 znaků (včetně mezer)

krátká povídka – 9 001 až 30 000 znaků

povídka – 30 001 až 90 000 znaků

novela – 90 001 až 450 000 znaků

Práce delší 450 000 znaků (včetně mezer) nebudou do soutěže zařazeny.

O přesném zařazení do kategorie rozhoduje administrátor soutěže.

Uzávěrka tohoto ročníku soutěže je 30. listopadu 2013. Práce doručené po tomto termínu budou po dohodě s autorem zařazeny do následujícího ročníku. Slavnostní vyhlášení výsledků proběhne na Parconu 2014.

Bližší informace podá administrátor nebo je lze najít na <http://www.fandom.cz/>

Těšíme se na vaše příspěvky!

Jiřina Vorlová

Stejně tak v románu hraje důležitou roli hudebnost takového prostředí. Miéville v raných románech obdivoval drum 'n' bass a už v románu *Král krysa* se opřel o rytmus kolejí. Tentokrát ovšem tento motiv učinil jedním z hlavních rozpoznávacích témat a naprosto upřímně: vezměte si *Kolejmoři* do vlaku. Ideálně do českého či nějakého podobně archetypálního (čímž chceme kulantně vyjádřit nemoderního; kde ucítíte každé drncnutí a každou výhybku). Garantuji vám, že (znovu)objevíte zašlé kouzlo a romantiku těchto dopravních prostředků, které v *Kolejmoři* získaly i něco z velrybářských škunerů, jaké známe nejen z Melvilla, ale i z Vernea. Jen je třeba upozornit na dvě věci, aby nedošlo k nějaké zásadní mýlce. *Kolejmoři* je román zábavný, nikoliv humoristický. Budete tedy nadšení nápady a obrazy, budete cítit vtíp každého neologismu, každého převráceného pořádku, ale nebudete sledovat soubor anekdot, to ani náhodou. Tohle je seriózní dobrodružný román.

Druhá věc pak je, že Miéville sice napsal román pro mládež, ale s chutí se vysmívá středostavovským představám, co by

takový román pro mládež měl být. Takže všechno to a zvyška kašle na nějakou pohodlnost. Prostě si budete muset zvyknout a věnovat tomu čtení čas. Určitě zapomeňte, že to bude lehké a jednoduché alespoň pro postavy. Už na začátku se nám dostane drsné a krvavé harpunáže velkého krtkouna a i později se postavy brodí krví nejen zvířecí. Je to prostě parádní román, který opět dokazuje, že Miéville patří k těm vzácným tvůrcům, v jejichž osobě se pojí trojí kompetence (podobně jako třeba u filmaře Christophera Nolana): fanouška (pochť *Ostrovu pokladů*, *Bílé velrybě* aj.), teoretika (všechna klišé důsledně vytěžena či převrácena, stejně jako charakterové typy) a tvůrce (prostě to dá lahůdkově dohromady). Loňský ambiciózní *Ambasador* se mi líbil, dokonce hodně. Hravé (a hravě kruté) *Kolejmoři* mě ovšem nadchlo. Jak by řekli vlakaři po dobrém lovu: „Starý krték Miéville ryl dobře.“ Zatraceně dobře.

Boris Hokr/XB1

China Miéville: Kolejmoři, Laser 2013, překlad Milan Žáček, obálka Edward Miller, 352 stran, cena 339 Kč

Putování prstem po Mapě času

Také jste si občas říkali, jaké by to bylo vzít celou hrst klišé zabydlujících literaturu časovek a trochu je zamíchat? Byl by výsledek pouhý fantastický galimatyáš, nebo by z toho receptu mohla vzejít i nápaditá, hodnotná a nezapomenutelná kniha? A možná by podobný experiment i od jednoho a téhož autora dopadl v každém z mnoha paralelních vesmírů trochu jinak... ale kdyby tomu tak náhodou opravdu bylo, máme zřejmě štěstí, že žijeme v tom, kde celosvětově úspěšný španělský spisovatel fantastiky Félix J. Palma napsal svou *Mapu času* právě tak, jak ji můžeme v tom našem světě listovat.

Jsou náměty, které všichni až příliš dobře známe. Odhodlaný hrdina se vrací do minulosti, aby tam zastavil řádění šíleného vraha. Mladá romantická žena si přes propast času dopisuje s mužem, do něž se osudově zamiluje, ačkoli je dělí desítky až staletí. Lidstvo vede ničivou válku se stroji a pouze jediný hrdinský člověk může zachránit naši civilizaci. Každá cesta v čas, ba i každé naše jednotlivé rozhodnutí, dává vzniknout alternativnímu vesmíru. Autor románu o stroji času zjistí, že cestování v čas je skutečně možné. A tak dále... Félix J. Palma je vzal všechny a ještě bezpočet dalších a dal jim zcela nový tvar. V jeho podání se tato notoricky známá klišé stávají svébytnými originálními zápletkami, a tak se nebojte, že jsem vám část z nich předem prozradila, protože totéž dělá koneckonců i anotace *Mapy času* a stejně se dočkáte ztvárnění, jaké pravděpodobně nebudete schopni předem odhadnout. Seznámíte se s firmou *Murrayho cesty časem*, která vám za poplatek sta liber nabídne cestu do roku 2000, s případem Jacka Rozparovače, slavnými spisovateli i dobrodružnými objevitelskými výpravami...

Autor s chutí používá postupy běžné spíše v alespoň sto let staré literatuře a zejména v posledních desetiletích znovu přicházející do módy, tentokrát jako postmoderní prvky: Oslovuje čtenáře, chová se jako vševědoucí vypravěč, propůjčuje hlas svým postavám, úmyslně v rozličných pasážích mění styl vyprávění. A ono to funguje. Ze strany autora je vždy trochu riskantní uplatnit podobné postupy, ale *Mapu času* je i díky nim radost číst. Příjemné bylo také to, jak do sebe i předtím zdánlivě nedůležité kousky skládáčky zapadly a jednotlivé zpočátku samostatné příběhy se spojily v jeden. Snad každá puška, která v *Mapě času* visela na stěně, dříve či později vystřelila, a to občas poměrně nečekaným směrem. Musím přiznat, že ze všeho nejméně jsem čekala jednu z posledních; pokud se do románu pustíte, objevíte ji asi deset stránek před koncem (ale pozor, z listování na konec předem tu nic mít nebudete!) a zřej-

mě se velmi dobře pobavíte. Jediné, co se mi na *Mapě času* naopak nelíbilo a nesešlo mi k ní, bylo rádo by biologické vysvětlení jednoho fenoménu ke konci knihy. Tam autor uchoopil jedno známé klišé, přesněji možná spíše známé mylné tvrzení, zcela neinvenčním způsobem. Ale fuj, chtělo se mi říci. Tohle se dělá v jinak poměrně detailně propracovaném románu? Ovšem budiž mu to v nepřítomnosti jiných zásadních chyb odpuštěno; většina čtenářů si stejně nevšimne nebo danou pasáž přejde shovívavým mávnutím ruky, jen pár lidí s profesním biasem se nesmlouvavě zamračí.

A je nakonec snadné autorovi drobnost odpustit, když jako s jednou z postav svého příběhu pracuje s H. G. Wellsem a využívá toho velmi obratně. Wells u něj není jen uvěřitelně napsanou historickou osobností zasazenou do fikce. Pár drobných odlišností od Wellsova reálného života by se našlo, ale všechny zcela zdůvodnitelné a pasující ke spisovatelově osobnosti; jen pokud jste četli Lodgův *Výkvět mužství*, jinou Wellsovu románovou biografii nebo přímo některé z autentických dokumentů z jeho života, možná narazíte na celkem osvěžující malé projevy autorské licence. Wells u Palmy slouží nejen jako postava, ale i jako odrazová plocha pro úvahy, na kolik autor svým dílem ovlivňuje čtenáře a jaká je jeho zodpovědnost, zda je možné svou fantazii o něčem ostatní v realu pevně přesvědčit nebo jak i drobná rozhodnutí napohled nepříliš důležitých lidí mohou nasměrovat svět úplně jinak než jejich alternativy.

Co se týče pravidel cestování v čas, obstál Palma na výbornou. Paradoxy časovek se tak, aby dávaly smysl, dají řešit různými způsoby; Connie Willisová například v sérii *Cestovatelé historií* zamezuje možnosti spáchání činů, které by zásadně ovlivnily historii (tedy – za určitých okolností, jak zjistili hrdinové románu *...o psu nemluvě*). Palma se do toho pouští v zásadě opačně – takovým činům žádné fyzikální principy nebrání, ale jak nakonec člověk zjistí, jestli se něco změnilo, když se nevyhnutelně změní i on? A je to vůbec možné, nebo jde jen o iluzi – a to jakou? Existuje něco jako *osud*? Který z představených způsobů cestování v čas je ten *správný*, je-li vůbec nějaký? Hlubší posouzení tématu již nechám na Tobě, drahý čtenáři, a tak se odvážně ponoř do napínavých stránek *Mapy času*... Napětí a překvapení zaručeno.

Julie Nováková/XB1

Félix J. Palma: Mapa času (Victoriana, svazek první) Host, 2013, vázaná, překlad Iveta Gonzálezová, obálka Cliff Nielsen, 528 stran, 389 Kč

Časem s vědou – Revoluce jako seriál bláznivosti O velkých činech a lidech vědy – červenec/srpen

Ještě na konci 19. století prohlásil William Thomson-Kelvin, že fyzika konečně vyřešila všechny základní otázky a nyní může jen upřesňovat detaily. Z nich uvedl dva: výsledky Michelsonova pokusu (vždy stejná rychlost světla ve vakuu) a záření absolutně černého tělesa. Mimochodem – právě Albert Abraham Michelson měl říci: „Důležité základní zákony a fakta ve fyzice byly již všechny objeveny a jsou dnes tak pevně prokázány, že možnost, že by vůbec kdy byly nahrazeny v důsledku nových objevů, je nesmírně vzdálená... Naše budoucí objevy je třeba hledat na šestém desetinném místě!“ Nu, první Kelvinův „detail“ vyřešila teorie relativity, o druhém tady teď bude řeč.

Odvodit obecný vzorec pro vyzařování absolutně černého tělesa (takového, které vůbec neodráží, ale pouze září), nebyl s tehdejšími fyzikálními znalostmi až takový oříšek. Problém ovšem byl, že vzorec odvozený z teorie neodpovídal skutečnosti. Podle něho by totiž s rostoucí teplotou (a s ní i frekvencí vydávaného záření) neomezeně rostla i emitovaná energie, což předpokládalo nekonečnou zásobu energie v tělese (tento logický paradox byl nazván *ultrafialová katastrofa*). Ani korekce vzorce nevedly k výsledkům, které by fungovaly pro všechny teploty tělesa a všechny kmitočty vydávaného záření.

V prosinci 1900 představuje Max Planck ideu, podle níž se energie nemůže z tělesa vyzařovat spojitě, nýbrž po krocích – v tzv. elementárních kvantech. Jeho vzorec fungoval univerzálně. Zrodila se kvantová teorie. Vědecký svět ji přijímal pomalu; ještě roku 1911 na konferenci v Bruselu Planck i jen neutrální postoj vnímal jako její podporu. Přitom paradoxně ani on sám se dlouho nedokázal smířit s faktem, že jeho kvantovací „akt zoufalství“ neboli „obětování fyzikálního přesvědčení“, jak to nazýval, není jen matematický trik, nýbrž zákon skutečně popisující realitu! Když Albert Einstein roku 1905 jeho teorii rozšířil o představu, že světlo není kvantováno jen při vyzařování, ale že ve formě elementárních kvant (později nazvaných fotony) existuje neustále, „stejně jako pivo čepované v půllitrových dávkách je v nich obsaženo i v sudu“, Planck to ještě osm let poté krotce komentoval, že „vážený kolega zřejmě přestřelil... Shodou okolností právě v témže roce 1913 dostává kvantová energie další mocný impuls.

Do té doby byl atom – alespoň těmi, kdož věřili v jeho existenci – považován za jakousi kouli se spojitě rozprostřeným kladným nábojem, v níž „jako rozinky v pudinku“ plovou elektrony (objevené koncem 19. st.), a to v takovém množství, aby atom zůstal navenek elektricky neutrální. Potom však začal Ernst Rutherford studovat průchod paprsků alfa velmi tenkou zlatou fólií. Zjistil, že zatímco drtivá většina helionů podle oče-

kávání bez problémů proletěla přímo, asi jedna osmitisícina se navzdory své vysoké energii odchýlila až odrazila zpátky. „Bylo to neuvěřitelné skoro tak, jako kdyby někdo vystřelil patnáctipalcový granát proti listu hedvábného papíru a ten granát se vrátil a zasáhl jeho samého,“ napsal později Rutherford. Trvalo skoro půldruhého roku, než kápl na vysvětlení. V neděli před Vánoci 1910 dokončil výpočty, aby pak pondělní rána vstoupil do laboratoře s proslulým zvoláním: „Teď už vím, jak vypadá atom!“ Tedy že musí obsahovat rozměrově nepatrné,

zato velmi hmotné, takřikající „neprůchodné“ jádro, zatímco opačně nabitě lehounké elektrony obíhají v prostupné „prázdnost“ kolem něj. Pro podobnost se Sluncem a planetami se této představě říká planetární model atomu. A zase problém, byť opačný vůči tomu se zářením černého tělesa: Planetární model atomu sice vyhovoval výsledkům Rutherfordova experimentu, zato odporoval dosavadní teorii pohybu elektrického náboje. Podle klasické fyziky by takto obíhající elektrony ztratily svoji energii vyzařováním elektromagnetického záření. V době kratší než miliardtina vteřiny by spadly do jádra a atom by zanikl.

Rozpor vyřešil Niels Bohr tak, že dosavadní kvantovou teorii rozšířil ze záření i na atomy. Vyprovokován Rutherfordem, stoje na ramenou obrů Plancka a Einsteina, zavedl

do fungování atomu dvě podmínky:

1. Elektrony obíhají kolem jádra po privilegovaných, „kvantových“ drahách, které jsou charakterizovány Planckovou konstantou.
2. Pouze při přeskoku z dráhy na dráhu atom vyzáří nebo pohltí foton, jehož kmitočet je svázán s energií skrze Planckovu konstantu.

První ze tří částí Bohrova sdělení o kvantovém atomu vyšla v **červenci 1913** ve *Philosophical magazine*.

Přestože Bohrovův model vysvětloval jak stabilitu atomu, tak jeho čárová spektra (důsledek přeskoků elektronů mezi orbitály), řada vědců ho odmítla, nebo alespoň zpochybnila. „Bohr se asi zbláznil,“ mínili německý matematik Carl Runge. „Kašleme na fyziku!“ bědovali jiní. „Je-li to pravda, pak je to konec fyziky jako vědy,“ reagoval sám Einstein. (O tom, jak nepředstavitelnými myšlenkovými skoky se první kvantoví vědci trumfovali, svědčí skutečnost, že Planck, který to celé nastartoval, dlouho nesouhlasil s Einsteinovým pokračováním, stejně tak Einstein pak s následujícím krokem Bohrovým.)

Podle dnešních názorů se právě zveřejnění Bohrova modelu atomu stalo „hodinou zrození moderní atomové teorie“. A zároveň počátkem kvantové mechaniky. Ale o tomto dalším, neméně napínavém seriálu z oblasti poznávání zase jindy.

František Houdek

Plačící démon Třeštění letitého popularizátora 17

„Víra v nepřetržitý pokrok lidstva, v postup ke stále vyšší a lepší úrovni, k ráji na zemi, ke 'světlu' a kdoví čemu všemu ještě je jedna z nejškodlivějších pověr, kterou nám dalo do vínku 19. století a která ještě dnes vládne v zaostalých zemích. Jejím obsah je zhruba následující: člověk je ve své podstatě tvor pokrokový, tj. stává se jako druh lepším a dokonalejším. Jeho zdokonalení se projevuje ve všech oblastech. V oblasti světónázorové přechází člověk od pověry k vědě. V oblasti vědy si osvojuje stále větší znalosti, ve sféře techniky dosahuje stále lepšího ovládnutí světa. I v morálce se stává neustále jiným a lepším. V politice ustavičně objevuje stále dokonalejší formy vlády. V umění vytváří stále dokonalejší díla. ... A protože pokrok přináší tak skvělé výsledky, je první a nejsvětější povinností každého zdravého člověka sloužit pokroku lidstva, jemuž se sluší všechno a všechny podřídit.“ Zatímco významný filosof polského původu Józef Maria Bocheński takto ve svém díle *Slovník filosofických pověr* (1987) pochybuje o nepřetržitosti pokroku, heslo *pravěk* v elektronické, veřejně přístupné *Encyklopedii antropologie* (is.muni.cz/do/sci/UAntrBiol/el/encyklopedie/index.html) jemně zpochybňuje i samu jeho existenci: „Mohlo by se zdát, že člověk neustále stoupá po jakémsi schodišti, jehož první stupně jsou neotesané a hrubé, střední vystlané měkkými koberci a nejvyšší stupně už automaticky pojízdné. Vyslovme negativní argument. Na každém kvalitnějším schodu se platí. Oblek, oheň a obydlí poskytly člověku ochranu a pohodlí, ale za cenu ztráty přirozené odolnosti. S objevem času přišel strach z budoucnosti a hlavně ze smrti – ten se v archeologickém záznamu projeví přidáváním milodarů do hrobů, nákladnou mumifikací či stavbou impozantních hrobek. Také koncentrace majetku vyvolává strach a tentokrát se spolu s ním objevily fortifikace a armáda. Negativní argument se dá rozvádět ještě dále, takže vyvolá další pochybnosti. Obdivujeme se objevu umění, ale co když je to jen náhražka za ztrátu schopnosti vnímat svět vlastníma očima? Obdivujeme monumentální chrámy, ale co když jen odrážejí vzrůstající neschopnost člověka dosáhnout přirozené vyrovnanosti a klidu?“

Současný pokrok, přinejmenším v materiální oblasti, stále přísněji podléhá pravidlům her s nulovým součtem, tedy ve stylu „něco za něco“, „jeden na úkor druhého“. Jako ve spojitých nádobách: vzestup kapaliny v jedné vyvolá pokles v ostatních. Vliv složky pokroku vědeckotechnického jako hry s nenulovým součtem sice existuje, ale je a bude příliš slabý, než aby mohl být rozhodující.

Současný pokrok, přinejmenším v materiální oblasti, stále přísněji podléhá pravidlům her s nulovým součtem, tedy ve stylu „něco za něco“, „jeden na úkor druhého“. Jako ve spojitých nádobách: vzestup kapaliny v jedné vyvolá pokles v ostatních. Vliv složky pokroku vědeckotechnického jako hry s nenulovým součtem sice existuje, ale je a bude příliš slabý, než aby mohl být rozhodující.

Vývoj probíhá v jakési spirále – objev/vynález/společenská změna zprvu vyvolá pokrok, ale časem začne víc škodit než prospívat, takže nastane regres a čelní bod příslušné křivky vývoje se vrátí zpět zhruba na počáteční úroveň, jen dál od středu naší pomyslné spirály (vzdalování od středu značí ředění několika počátečních důležitých životních hodnot na bezpočty marginálních položek). Iluzi pokroku nám vnuká fakt, že průběžně neustále získáváme věci pomyslně cennější (poněvadž módnější) než ty, o které zároveň přicházíme. Nikde ale

není psáno, že právě tyto obětované věci se časem nestanou životně důležitými... Trochu to připomíná aforismus Dušana Radoviče: „Ženy ničeho nedosáhly. Kdysi bývaly nerovnoprávné s pravými muži. Ted' jsou rovnoprávné s nanicovatými.“

Připomínám, že stále je řeč o (udržitelném) pokroku celého lidstva, od kterého se představa aktuálního pokroku každého jednotlivce může značně lišit. Z tohoto pohledu by se dalo říct, že zraní jednotlivce a potažmo i druhu *Homo sapiens* lze charakterizovat sblíživáním představy osobního pokroku s pokrokem všeho lidstva (jistěže ne směrem k včelám či mravencům!).

Představme si nyní jakéhosi laplaceovského démona, který by věci dokázal nahlížet objektivně, nadčasově a do nejhlubších souvislostí, přitom z hlediska

prospěchu lidstva jako živočišného druhu. Oproti minulosti by jistě viděl méně hladu, zabíjení, fyzických nemocí..., ale i více neuróz, depresí, ztrát smyslu; registroval by zhoršující se životní prostředí, ubývající zdroje, jakož i stále početnější, choulavější, zpovykanejší populaci disponující stále ničivějšími zbraněmi... Jaký by asi byl démonův účet? Co když pokrok nejenže není nepřetržitý, nejenže není nezbytný, nejenže je v konečném důsledku nulový – co když je v současnosti záporný? K čemu nám jednou budou plné stoly a garáže, když se pořád víc a dál vzdalujeme své přirozenosti, fyzické i psychické; vzdalujeme se rychleji, než jsme schopni se přizpůsobit i než jsme schopni rozdíl kompenzovat vědotechnickým vývojem?

Soustava příroda – společnost je obrovitá, složitá, nevypočitatelná; člověk je v jádru přízemní tvor omezených schopností. Nikdy asi nebude schopen poznat dost a ani náhodou nedokáže své poznatky optimálně zužitkovat v globálním měřítku. Vývoj se proto dál povalí jako utržená lavina, dravě, přímočaře, bez ohledu na efemérní osobní touhy letitých popularizátorů... Jenže – není nakonec právě a jen tenhle slepý vývoj nejméně špatným z možných řešení?

František Houdek

O vyvinutých kostrách a jedu slov Třeštění letitého popularizátora 18

Minule jsme tu třeštili nad obecným pokrokem lidstva. Jenže – koho dneska zajímá nějaké lidstvo kdoví kdy v budoucnu, když neví ani to, co bude zítra s ním? Musíme konkrétněji – kdy a kde se lidem žilo relativně nejlíp? František Koukolík ve svém knižním rozhovoru s Libuší Koubskou (*Všechno dopadne jinak*, str. 43) říká: „Zlatý věk na některých místech světa nepochybně existoval a táhnul se řadu staletí, ne-li tisíciletí.“ A dál: „Vzpomínce na onen eden teď jdou na ruku archeologické nálezy z některých dávných míst světa, třeba podél Středomoří, kde jsou hroby lidí neporaněných, velmi dobře živých, s dobrými zuby, o řadu centimetrů vyšších než byli jejich mnohem pozdější potomci. Očividně ti neporanění, dobře živení lidé měli dost zdrojů, a tak se nepobíjeli v soupeření o ně.“ Z vnějšího pohledu (kvalita zachovaných tvrdých tkání, nepřítomnost hromadných hrobů atd.) by (vyjma turbulencí zapříčiněných válkami, epidemiemi či vládci neschopnými nad obvyklou míru) v posledních staletích „zlatost“ věku stoupala s pokrokem vědotechniky, čili rostla průběžně s letopočtem. Zlatý věk místa bychom vždy žili právě teď.

A teď to zkusme jinak: Pověřme našeho démona, aby se zeptal lidí různých časů a míst, přesněji aby zjistil a porovnal jejich pomyslný index osobní spokojenosti (IOS). Dost možná by zjistil, že navzdory pořád lepším zubům zlatý věk už byl a že navzdory pokračujícímu vědotechnickému vývoji a materiálnímu dostatku IOS až zas tolik neroste nebo že dokonce v posledních desetiletích klesá. Tento jev se nazývá Easterlinův paradox. O jeho vysvětlení se může pokusit každý po svém. Já bych řekl, že za to může především kombinace dvou prvků – stoupajícího očekávání („velký voči“) a klesající úrovně výchovy a vzdělání (ztráta vědomí souvislostí).

Představme si teď nárudek kdesi v subtropích u řeky, říkejme mu třeba Ago, který je objeven civilizací a vystaven její emanaci. I pouhé drobtý z jejího stolu zvýší jeho hmotnou životní úroveň. Agové jsou zprvu spokojeni a jejich IOS stoupá. Jenže – s jídlem roste chuť; zatímco předtím tisíce let vyrovnaně fungovali v pili, pokoře a bázni z božstev, nyní vědí, jak se žije jinde. Mohou porovnávat. Mají po čem toužit. Co závidět. Z odevšad dotírajících informací pochopí, že ti „bohatí“ kdesi v dálkách si vlastně žijí na jejich (ekologický) účet. A co hůř: Oni, Agové, i když formálně mají stejná lidská práva a osobní svobody, se takhle nikdy mít nebudou, poněvadž na vytváření dalších bohatých lidí už kapacita planety nestačí, pokud nemá být zcela zničena.

Výsledek? Otřes z rozdílu mezi tím, co by mělo nebo alespoň mohlo být, a tím, co je reálně dostupné, způsobí, že přestože se život Agů navenek stále zlepšuje, jejich IOS začne po čase klesat. Můj oblíbený autor Josef Jedlička to v knize *České typy* vyjádřil prostě: „Ano, snad opravdu kdysi býval menší nepoměr mezi možnostmi a touhami člověka.“ Jinak řečeno, informace (reklamy, výkladní skříně apod.) „dělají chutě“ stále rychleji, než je možné je uspokojit.

Jak se tedy k sobě mají informace a index osobní spokojenosti? S rostoucím přílivem informací o něčem (bez odpovídajícího poznání souvislostí, což už je vědění) podle mě IOS napřed stoupá (základní syčení, čerstvé naděje a očekávání), v určitém okamžiku prochází maximem (parciální zlatý věk) a potom už jen klesá (zklamání ze skryté nedostupnosti, degradace prostředí, pocit zneužití a bezmoci), dokud nepřijde další „nadějná“ informační intoxikace.

Závěrem si zkusme uspořádat vztahy (při momentálně platném systému hodnot):

Ekonomický růst přeje osobní spokojenosti.

Ekonomický růst nepřeje pokroku. Pokrok tudíž nepřeje osobní spokojenosti.

Ekonomický růst přeje ničení přírody.

Osobní spokojenost přeje ničení pří-

rody.

Ekonomický růst přeje degeneraci lidstva.

(Ještě jednou zdůrazňuji, že výše uvedené výroky platí za stávajícího paradigmatu drancování zdrojů, vyšroubované spotřeby atd. V Utopii, zemi s jinými prioritami, by tvrzení vyzněla opačně.)

Už desetiletí sleduji stále rychlejší vývoj přírodovědy a techniky a zmocňuje se mě přesvědčení, že dnes víme víc, než je při našem vnitřním ustrojení druhu *Homo* ku prospěchu. Zlatý věk z hlediska IOS coby optimální průnik hmotného blahobytu a pozitivního očekávání už prakticky všude proběhl a jeho návrat je takřka vyloučen. Proběhl před vznikem globální (dez)informační sítě a rozhodně ještě předtím, než si lidé začali uvědomovat existenci vnějších mezi růstu (ty vnitřní, evolučně dané, si pod vlivem osvícenského bludu o všemoci lidského rozumu ve většině neuvědomují dodnes).

Takové je jedno z četných dilemat pro 21. století: Buď otrava jedem slov, nebo klausura někde v poustevně.

František Houdek

DOGMA

Frankenweenie – neurazí, ale už jsme viděli nejen lepší burtonovky, ale i lepší burtonovské animáky. Pár slušných vtipů a temná atmosféra samy o sobě dnes už nikoho na kolena nedostanou, Time. (Ale taky mne z kina nevyhnaly.)

Iron Man 3 – já neříkám, že to je přísně logické, ani že je to ten nejlepší komiksový film, ale rozhodně jsem se u něj nejvíc bavil – počítaje v to i Avengers. Tenhle IM si dělá legraci ze všeho včetně Ameriky a Tonyho Starka; vizionářský vývojář si bůhvíproč nevytvořil svoji haciendu železobetonem, takže se mu při útoku láme jako perník...

Já, padouch 2 – žlutí pidižvici slavili úspěch, a tak dostali ve dvojce více prostoru, přibýly prdící vtipy a rádobý komická jména. Jinak je ve srovnání s jedničkou tenhle film uječenější a uslintanější, přišel o styl, ale asi se bude víc líbit harantům...

Jack a obří – dobrodružná pohádka v moderním stylu, která se mi líbila jako maloco v poslední době z daného žánru. Má to švih, humor, příjemné efekty a příjemné herecké obsazení.

Jeniček a Mařenka: Lovci čarodějnic – šel jsem na Jeníčka a Mařenku, lovce čarodějnic, a dostal jsem Jeníčka a Mařenku, lovce čarodějnic. Nic jiného jsem nechtěl ani neočekával, nic jiného v tom není. Ryzí popcorn, který bez myšlení schroupnete jako... popcorn.

Kick-Ass 2 – pokud neznáte komiks, uvidíte typickou dvojku: slabší než jednička, ale s více padouchy. Pokud jste si komiks přečetli, uvidíte typickou umírněnou dvojku, která z velkolepého filmového finále udělala televizní studiovku. Na povrchu je to dost zábava, ale pod ním hlodá červík lítosti nad tím, o kolik mohl být tenhle film ještě nekorektnější a koneckonců i úchylnější, protože Zabijače je jedenáct a tři čtvrtě a takovou byste přece neměli chtít dostat do postele...

Konečná – jasné, od filmu se Schwarzeneggerem se čeká trochu víc, ale když si uvědomíte, že Arnie už není nejmladší, a spokojíte se s přiznaným a poctivě natočeným běčkem, budete mít čím se bavit a na co koukat – včetně policistčina zadku, protože jinak hojně užívané a logice věci odpovídající volné kapsáče se obtaženým džínům prostě nevyrovňají.

Lesní duch – se drží ducha své předlohy (Evil Deadu), ale je ještě mnohem a mnohem krvavější. Pokud je to váš šálek kávy, respektive kýbl vnitřností, tak si bez obav dejte, jinak ho bez obav vynechte.

Looper – dobrý nápad a příjemné časové smyčky, ale buď tvůrci něco nedomysleli a nedotáhli, nebo bych já potřeboval vysvětlivky pod čarou. Nicméně i tak mě to bavilo a časem si dám s chutí televizní reprízu.

Mama – Guillermo del Toro zase jednou předvedl, že fakt umí. Fantasy je sice jeho srdci asi o chlup blíže, ale to neznamená, že tady neukázal vizuálně působivý a strašidelný horor. Díky, díky, díky!

Maniak – Frodo vraždí ženy. Pokud vám to stačí jako důvod, pak se na Maniaka podívejte. Na CSFD se dočkal hodnocení v té

lepší polovině počtu hvězdiček, je brán netradičně z pohledu vraha, asi vyvolává i nějaké ty otázky – ale já šel do kina, ne ke zpovědi, a tak mě prostě nebavil. Pokud se dětské hvězdy chtějí zbavovat malých botiček, ať to dělají raději na způsob Ženy v černém.

Mocný vládce Oz – na začátku jsem zadoufal, že budu moci celé dvě hodiny koukat jenom na úchvatné titulky, a na konci mne neskutečně štválo, že tomu tak nebylo. Vizuální hody vyvažuje neskutečná rozvleklost scénáře: takto pojatý prequel ke známému příběhu o Dorotce z Kansasu by slušel hodince v televizi, ale v dvojnásobném rozsahu na plátně je nekonečný...

Neuvěřitelná dobrodružství Tada Stonea – jemná animovaná parodie / parafráze na Indianu Jonese. Nic přelomového, ale asi tak šedesátkrát lepší než Já, padouch 2.

Nevědomí – téma klonů mi přišlo laciné už v Moonu, tady podpořené (skoro)jáčkovým rozpočtem je ještě vyčpělejší. Navíc nechápu ani logiku mimozemšťanů, ani hlavního hrdiny, ani jeho přítelkyně, ani povstalců. Asi se na rozdíl od Američanů holt nespokojím s tím, že je tu ten BOJ ZA SVOBODU!

Pár nenormálních aktivit – poprvé v životě jsem odešel z kina. PNA je příliš blbě a vulgární i na žumpáckou úroveň černošských komedií a já začínám chápat, proč vznikl klan s třemi K v názvu...

Po zániku Země – špatné, nelogické a až absurdní. M. Night Shyamalan se dál brouzdá po dně filmové stoky a od rytí nosem v bahně ho zachraňuji jen – vzhledem ke kvalitě – relativně vysoké rozpočty.

Sinister – horor s lepší atmosférou než příběhem, ničím nevybočující nikam, snadno zhlédnutelný a ještě snadněji zapomenutelný. (Po pár týdnech jsem si musel najít obsah, abych zjistil, jestli jsem ho viděl.)

Skyfall – není špatný film, ale už to vůbec není bondovka. Nový Q (ano, tohle písmeno se vrací do hry bůhvíproč po předchozím R) je idiot, detaily o Moneypenny raději ani nechtějte znát, a tak jediná bondovská zásluha Skyfallu spočívá v tom, že se šte a dvakrát podtrhne fakt, že M v ženském provedení je prostě neschopná kráva, pod jejímž velením utřil Bond a M16 více šrámů než za celou dobu své předchozí existence.

Star Trek: Do temnoty – film mě bavil, ale v tom světě bych žít nechtěl. Země je de facto ve válečném stavu, ale bezpečnostní postupy jsou takové, že jeden terorista zlikviduje nemalou část velení flotily, a před padající kosmoloď nejsou lidé ani varováni, natož aby ji někdo sestřelil z oblohy. – A taky mám pocit, že se stále víc stírají rozdíly mezi Star Wars a Star Trekem...

Světová válka Z – už byly horší i lepší filmy o zombiích, ale těch lepších nebylo moc. Fajn byla malá politická nekorektnost, ale kdyby někdo místo one man show natočil snímek opravdu o válečných akcích proti zombijákům, sláva jeho by byla nehybnoucí.

Temné nebe – taky jste měli při sledování mimozemského „útoku“ na dům v Blízkých setkáních třetího druhu pocit, že ufoní možná nebudou tak úplně přátelští a že bychom se jich možná měli spíš bát, než je volat k nám domů? Temné nebe si tuhle myšlenku vzalo za základ, a i když je trochu předvídatelné, má příjemné bafačky a v současnosti relativně originální příchod tradičního sci-fi hororu.

Výstava modelů vojenské techniky 1939-1945

Od soboty 17. srpna až do konce září 2013 se v ondrejovském mlýně (Turkovičská 159, Ondřejov) koná výstava modelů pozemní techniky z období druhé světové války v měřítku 1 : 35. Na téměř padesáti „scénických podložkách“ ze sbírky Františka Novotného, jachtaře a spisovatele SF, jehož jméno není čtenářům Interkomu neznámé, jsou chronologicky zachyceny válečné situace – od dělení Polska koncem září 1939, vpádu Němců do Francie a do Sovětského svazu, bojů v Africe a stavby Atlantického valu přes ofenzívu USA v Tichomoří, postup Spojenců na Západě a operaci Bagration na Východě až k dobytí Berlína a Pražskému povstání. Celkem je vystaveno asi sto plastikových modelů obrněných vozidel, děl a nákladních automobilů, z nichž některé znají návštěvníci internetové stránky Militaria.cz z rubriky Toluenové opojení – galerie.

Tato přehlídka událostí druhé světové války v miniatuře je doplněna prodejní výstavou stavebnic a vláček MERKUR, které budou předváděny na kolejišti v provozu a malí návštěvníci si je budou moci řídit.

Výstava s dobrovolným vstupným je přístupná každý den (kromě pondělí) od 14.00 do 18.00 a mimo uvedenou dobu si lze individuální návštěvu domluvit na telefonních číslech 323 649 001 a 723 658 754.

Místo konání výstavy snadno najdete, ondrejovský mlýn leží ve vidličce turkovičské a mnichovické silnice a na zahradě stojí nepřehlédnutelná námořní plachetnice.

Návštěvu výstavy můžete spojit s procházkou areálem ondrejovské hvězdárny nebo s výletem do okolních krásných lesů, eventuálně v klidu a s předstihem výhodně nakoupit vánoční dárky pro své ratolesti.

DOGMA

Záhada hory mrtvých – Renny Harlin se dal na točení Záhad Blair Witch, čímž odpadla ta světlá stránka jeho filmů – dobré akční scény – a zbyl jen upocený scénář potvrzující, že spousta dobrých myšlenek ztroskotá na špatných lidech.

Filip Gotfrid

Oprava: Text Dogmatu v minulém Interkomu Hana Nájemníková

NON FICTION

John Gray

Komise pro nesmrtelnost

Věda a pošetilé pokusy, jak ošálit smrt

Když jsem knihu otevíral, domníval jsem se, že bude řešit etické problémy, které by nastaly, pokud by nesmrtelnost byla možná, ale nikoli dostupná každému. Toto však není předmětem autorova zájmu a v díle, které sám nazývá knihou, ale jde spíše o rozsáhlejší esej, řeší otázku, zda o nesmrtelnost vůbec stát, zda nejde jen o jiný, destruktivnější druh smrti.

Gray vychází z toho, že: *Věda odhalila svět, ve kterém se lidé neliší od jiných tvorů, kteří po smrti čelí naprostému zapomenutí a nakonec vyhynutí celého druhu. To bylo poselství darwinismu, se kterým se ani sám Darwin úplně neztotožnil. Téměř pro všechny to byla nepřijatelná vize, a protože se většina lidí vzdala náboženství, obrátili se k vědě, aby unikli světu, který věda odhalila.*

Různé společnosti na to reagovaly způsobem, který vyvěral z jejich tradic a založení; zatímco usedlá Británie propadla spiritismu, v pravoslavném a zatím jen málo civilizovaném Rusku byla myšlenka nesmrtelnosti a touha po ní jednou z příčin krvavého běsnění revoluce i let stalinismu. I titul knihy je vlastně novější název Komise pro pohřeb V. I. Lenina.

Západní spiritismus a východní revoluci spojovala řada zajímavých osobností (často spisovatelé), z nichž se autor nejvíce věnuje H. G. Wellsovi. Pokud vás zaujal jeho životopis, o kterém jsme nedávno referovali, Komise pro nesmrtelnost jej

v mnohém doplňuje.

Postřehl jsem pár nepřesností v překladu, které se ale netýkaly podstaty knihy, překladatelka i redaktorka knihy budou pravděpodobně mladší generace, jinak by věděly, že Trockého neubil Stalinem poslaný vrah krumpáčem, ale cepinem, a že carská politická policie se překládá jako Ochranka a ne Ochranka, tu Mikuláš II. zjevně nepoužíval, měl pět dětí. :-)

ZR

Argo / Dokořán, Praha 2013, 230 str., 298 Kč

Dětské postavy v románech Stephena Kinga

Charakterový hybatel: Charakter je ucelený soubor podstatných a stálých rysů každého člověka. Tento soubor vlastností odlišuje jednotlivé osoby od sebe a dělá tak každého člověka jedinečným. Hybatel je v tomto slovním spojení jakousi nadpřirozenou pákou, která ohýbá charakter. Tímto tlakem dochází k posunu směrem dopředu. Spouštěcím mechanismem této „páky“ je strach. Na děti, které jsou ve své podstatě nezkažené a nepociťují starosti dospělých, působí neobyčejně silně. Ve chvíli, kdy se ocitají v situaci, ve které musí sami za sebe čelit svému strachu, způsobí hybatel a zatlačí jejich dětskost do pozadí. Jejich dětské já se přetransformuje do podoby dospělého (posun rovin dětství a dospělosti). Strach zatvrdí všechno zranitelné, co by mohlo způsobit ztrátu vůdčí, silné pozice a tak ohrozit jejich boj se zlem. Po pominutí hlavního nebezpečí se hybatel stahuje zase zpět a dospělost ustupuje dětství.

Je velice zajímavé, že strach jako charakterový hybatel nastupuje především v momentu, kdy strach o sebe sama vystřídá strach o druhé, blízké osoby. Tímto jevem se ve své knize *Tvořivá síla strachu* zabývají i Václav Prokopius a Petr Šulista. Zabývají se vztahem mezi strachem z vlastního ohrožení a strachem z ohrožení blízkých osob, zvířat nebo věcí. U většiny lidí ustupuje strach o vlastní existenci do pozadí s nástupem strachu o druhé.

*Člověk, pokud cítí tento druh strachu, jako by rázem zapomněl na původní strach o sebe, vmžiku se od něho oprošťuje a reaguje zcela opačně a pro druhé překvapivě a nepochopitelně. Je schopný náhle a nečekaně zvládnout činnosti, které byly pro něho doposud naprosto nepřijatelné a ze kterých měl mnohdy až panickou hrůzu. Právě v takovýchto situacích nejvýrazněji vzniká pozitivní úloha strachu.*⁵¹

V knize *Tvořivá síla strachu* je model strachu aplikován na dospělé osoby, protože dítě nemá potřebné zkušenosti, aby tento druh strachu zvládlo. Kingovy dětské postavy sice také nemají potřebné zkušenosti, ale strach jako charakterový hybatel způsobuje posun rovin dětství a dospělosti, tedy určitou kombinaci zkušeností a intuitivního chování.

Jedinou výjimku, na kterou nelze tento typ strachu aplikovat, je Trisha. Ta pociťuje přímý strach pouze o vlastní osobu. Je izolovaná a nikomu z jejich blízkých nehrozí žádné nebezpečí.

V knize *Holčička, která měla ráda Toma Gordona* se hybatel projevuje ve chvíli, kdy si Trisha naplno uvědomuje svoji situaci. Je sama v lese, bez rodičů a blíží se noc. Charakterový hybatel zapříčiní proměnu rozmazlené městské dívky v bytost soběstačnou, využívající všech poznatků, které sesbírala za svůj život, a jejich následnou aplikaci v praxi. Není podstatné, zda ve svém jednání dělá chyby. Charakterový hybatel ji nutí nevzdat se a o svoje přežití bojovat.

Charlene v knize *Žhářka* pociťuje sílu hybatele v momentu, kdy dochází k odloučení od otce. Zvláště patrná je po otcově smrti. Její charakter je strachem o vlastní existenci posunut až k agresivitě, která je přímo úměrná moci, která jí byla dána.

David z knihy *Beznaděj* představuje nejvýraznější příklad působení charakterového hybatele. Jeho přeměna v dospělého probíhá na úkor jeho otce, který po ztrátě dcery a manželky upadá do netečnosti a apatie. David přebírá vůdčí pozici a jeho strach je umocněn strachem o ostatní členy skupiny. Proměna jeho charakteru působí zároveň jako upevňující prvek pro jeho víru. Čím více věří, tím více se nechává vést Bohem a tím větší je jeho šance, že se vyrovná se zlem. Posun je patrný především v duševní rovině. David je vždy o krok vpředu, s neomylností vede celou skupinu. Zatvrdnutí jeho charakteru působí i jako štít proti bolesti způsobené smrtí matky a sestry.

Danny z knihy *Osvícení* se s posutými rovinami dětství a dospělosti narodil. Je nejmladší ze všech dětských hrdinů a strach jako charakterový hybatel má u něho roli vrozeného našeptávače. Postupem času se pro něj strach stává přirozeným faktorem. Se strachem se potýká od svého útlého dětství. Pociťuje strach ze své odlišnosti, bojí se toho, že jej rodiče nepřijmou takového, jaký je. Díky tomu, že je hybatel jeho součástí, přebírá Danny jeho úlohu a stává se hybatelem událostí. Strach jako charakterový hybatel se projevuje ještě dříve, než se Danny dostává do krizové situace, kterou prožívá v reálném světě.

V knize *To má strach* jako charakterový hybatel zcela jedinečnou funkci, působí jako tmelící síla. Strach z existenčního ohrožení se nám formuluje do pozice neviditelného našeptávače, který přesně říká, co bychom měli udělat. Opravdový strach uvnitř každé dětské postavy z románu *To* působí jako magnet, který drží všechny pospolu. Sdílení společného strachu jim dává sílu uvěřit. Strach jako charakterový hybatel se tedy neprojevuje u každého jednotlivce nijak průrazně, ale můžeme o něm hovořit jako o tvořivé síle celé skupiny.

3.1.1 David Carver

David prožívá strach o blízkou osobu, který je u něj silnější než strach existenční. Důsledkem intenzivního prožívání strachu o přítele je prosba o pomoc adresovaná Bohu, který nejen že jej vyslyší, ale udělá z něj vykonavatele své vůle. Boj dobra a zla není záležitostí jednoho okamžiku. Bůh si jako prostředníka volí bytost, sice nedospělou, avšak natolik citově vyvinutou, aby byla schopna jeho zprávy přijímat, dobře zpracovat a své chování podřídit tomu, co je správné. Nabízí se otázka, zda byl smysl Davidova života přesně určen. Zda byl stvořen jen proto, aby se postavil zlu.

*Ale smysl života nemůžeme najít, život je proces tvoření, nikoli proces objevování. V životě nemáte žádný cíl, dokud si jej sami nedáte. Kdo jiný by vám jej dal? Bůh? A kdyby vám jej dal, tajil by to před vámi? Lidé čekají, až jim Bůh ukáže nějaký cíl, a Bůh čeká, až mu lidé ukážou svůj cíl.*⁵²

David tedy nebyl vybrán Bohem, sám se na něj obrátil a nabídl mu dohodu, na kterou Bůh přistoupil a svou směnku si vybral, když bylo potřeba.

51 PROKOPIUS, Václav – ŠULISTA, Petr. *Tvořivá síla strachu*. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-982-5. Str. 84 – 85

52 WALSCH, Neale, Donald. *Hovory s Bohem: Otázky a odpovědi*. Pracovní kniha. Praha: Pragma, 2002. ISBN 80-7205-490-2. Str. 49

Strach se ve své prvotní formě projevuje ještě dříve, než se David dostane do krizové situace. Projevuje se obavami o přítele, který se ocitne v ohrožení života, když po autonehodě upadne do komatu. David nenalézá útěchu v nikom a v ničem. Jeho přirozenou reakcí je požádat o pomoc Boha. To, že jej Bůh vyslyší, v podstatě ulehčí jeho prožívání strachu. U Davida se objevuje strach o blízkou osobu. Nejvíce o svoji rodinu, o kterou postupně přichází. Strach se místy prolíná s úzkostí a výčitkami svědomí.

Podíval se na její ruce, růžové dlaně, a myšlenky mu znovu zakolísaly. Nutkání podlehnout žalu se vrátilo znovu a silněji, když stál na židli a pozoroval její voskovou, nepřirozeně bledou tvář. A nařáloval odstín rtů. Opatrně si trochu žalu připustil. Cítil, že pro něj bude lepší, když to udělá.⁵³

U Davida je prolnutí rovin dětství a dospělosti patrné více než u jakékoliv jiné dětské postavy. Nerozhoduje sám, ale nechává se vést Bohem. King do něj vložil ohromnou víru sama v sebe. Je pozoruhodné, že se u postavy nijak zvlášť neprojevuje strach z vlastního selhání. Je si vědom své důležitosti a nepostradatelnosti ve skupině, kdy na něm leží velká zodpovědnost. David nepocituje strach ani při nejobtížnějších situacích. Věří v Boha, následuje jeho rady, a to mu pomáhá překonávat strach.

Strach jako charakterový hybatel mění postavu hned ze začátku příběhu. Přivádí ho na cestu víry. Je to právě víra a Bůh, kteří Davidovi pomáhají nepodléhat panice. V důsledku prvotního strachu a následné víry u Davida dochází k posunu myšlenkovému i vývojovému, přebírá roli otce a snaží se ochraňovat zbytek rodiny.

„Co to děláš, Davide?“ zeptal se Ralf napjatě. Po krátké chvilce soustředění, patrně tiché modlitbě, se David vydal k zadním dveřím nákladáčku. Ralf se instinktivně pohnul, vlastním tělem se vrhl mezi syna a rukojeť, kterou se dveře zvedaly. Steve to viděl a chápal pocity, které k tomu otce vedly, ale říkal si, že to stejně k ničemu nebude. Jestli se David rozhodl, že půjde, tak půjde.⁵⁴

Po opadnutí hlavního nebezpečí se David zčásti vrací do své dětské roviny a s následky se vyrovnává jako dítě. Objevuje se strach o vlastní budoucnost, protože přišel o celou rodinu.

Přirozený je i hněv na Boha, že dopustil, aby se stalo, co se stalo.

Na místo nevěřícího šoku nastupuje zlost. Ta sama o sobě není ani dobrá ani špatná... Zlost na Boha, který to všechno dopustil, je skutečná a pocítujeme ji často a velmi silně.⁵⁵

3.1.2 Trisha McFarlandová

Trisha si strach nejprve vůbec neuvědomuje, celá situace jí připadá jako zlý sen. Přece se nemůže ztratit. Přesvědčuje sama sebe, že se nic neděje.

Šla asi tak deset minut, pak se zastavila. V tom měkkém místečku mezi hrudníkem a žaludkem, tam, kde se veškeré dráty z celého těla propojují do jednoho klubka, ucítila první třepotavý záchvěv neklidu. Neměla už touto dobou dojít k Apalačské stezce na Severní Conway?⁵⁶

Věděla, že chytřejší by bylo ho obejít, ale co kdyby ztratila směr? Už se stalo, zašeptal jí v hlavě jakýsi hlas – děsivě studený. „Ticho, nikde jsem se neztratila, tak buď zticha,“ odsekla šeptem a klekla si.⁵⁷

Ve chvíli nástupu obav a úzkosti se u ní objevuje druhý hlas „našeptávač“, který ukazuje vždy tu horší variantu příběhu. Trisha je jedinou postavou, která svůj strach prožívá sama. Ostatní dětské postavy sdílejí svůj strach s dalšími lidmi ve skupině, s rodiči, přáteli nebo jinak blízkými lidmi, snaží se přebírat zodpovědnost, protože jsou vždy o krok vpředu. Trisha je sama v lese. Hlavní bod jejího strachu spočívá v jeho neurčitosti.

Chápala, čím to, že je všechno tak zlé, tak skličující, ale nedokázala to vyslovit. Souviselo to s tím, že tu skoro nic nedokázala pojmenovat. Něco znala, protože jí o tom pověděla matka: břízy, buky, olše, smrky a borovice. Duté drnění datla a drsné krákání vran. Vrzání cvrčků, když se den začne stmívat... ale co to všechno ostatní?⁵⁸

Vývoj strachu se u ní pohybuje v několika liniích. Od nepatrných záchvěvů úzkosti až k panice. Čím více panice propadá, tím více ubírá na racionalitě a pevném řádu svého chování a tím více se přibližuje potenciálnímu nebezpečí, které je zatím neviditelné, ale čeká. Tělo i mysl se chovají ve stresových situacích opačným způsobem. Mysl nutí dívku zachovat klid, ale tělo se chová zmateně. Nejznatelněji se strach projevuje v noci. Trisha patří k dětem, které se bojí i tmy ve vlastním pokoji.

Tma sama o sobě vede omezením zrakových podnětů k zjištění fantazie a k narůstání úzkosti.⁵⁹

Strach jako charakterový hybatel se objevuje ve chvílích, kdy ji na životě ohrožuje více věcí najednou, jako hlad, žízeň, přírodní podmínky. Trisha přesvědčuje sama sebe, že musí jednat dospěle a být statečná. Ostatní postavy roli zodpovědného dospělého přejímají automaticky, Trisha musí sama sebe přesvědčit, že je to tak správné. Strach a snaha přežít dovolují Trishe jít až za hranice vlastních sil a dokázat věci, které by člověk nevystavený extrémním podmínkám nezvládl. Patrný je

53 KING, Stephen. Beznaděj. Praha: Beta, 1998. ISBN 80-7205-490-2. Str. 92

54 KING, Stephen. Beznaděj. Praha: Beta, 1998. ISBN 80-86278-01-8. Str. 412

55 COLOROSO, Barbara. Krizové situace v rodině: Jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1027-7. Str. 31

56 KING, Stephen. Holčička, která měla ráda Toma Gordona. Praha: Beta, Plzeň: Dobrovský a Ševčík, 2000. ISBN 80-86278-74-3. ISBN 80-7291-006-X. Str. 23

57 KING, Stephen. Holčička, která měla ráda Toma Gordona. Praha: Beta, Plzeň: Dobrovský a Ševčík, 2000. ISBN 80-86278-74-3. ISBN 80-7291-006-X. Str. 24

58 KING, Stephen. Holčička, která měla ráda Toma Gordona. Praha: Beta, Plzeň: Dobrovský a Ševčík, 2000. ISBN 80-86278-74-3. ISBN 80-7291-006-X. Str. 52

59 VYMĚTAL, Jan. Úzkost a strach u dětí: Jak jim přecházet a jak je překonávat. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-830-9. Str. 14

především psychický posun, strach spolu s izolací, ztrátou jistoty a nepříjemných prožitků evokuje celou škálu doprovodných pocitů. Zoufalství, stres, sebelítost, přemáhání se, apatii, beznaděj, opuštěnost, intenzivní strach ze smrti a částečný pocit viny. Izolace ve spojení s mimořádnou fantazií dává vyniknout imaginární formě strachu založené na prolínání snového s reálným. Fantazie se prohlubuje natolik, že není jisté, zda veškeré hrozící nebezpečí není jen výmyslem myslí zmatené malé holčičky. Strach jako charakterový hybatel mění zakřivenou malou dívku, prožívající porozvodovou krizi rodičů, v dívku samostatnou, schopnou postarat se sama o sebe. Fantazie zde plní funkci obrannou, antiizolační a ochraňuje mysl, aby nad sebou neztratila kontrolu.

3.1.3 Charlene McGeeová

Na rozdíl od Trishy je strach přítomen již ze začátku. Příběh je vyprávěn s mírnými retrospektivními vstupy. Postava Charlene je vystavována strachu a stresu skoro ve všech částech příběhu. Převládajícími typy strachu jsou u ní strach existenční a strach o blízkou osobu. Nikdy se však nebojí sama o sebe, většinou jde o strach o otce.

„Vy tomu nerozumíte?“ řekla Charlie. Hlas měla ječivý a přiškrčený. Při pohledu na ni lrv znervózňel. Připomínala zajíce, chyceného do oka. Lehce zatřásla Norminou rukou a odskočila k sedícímu otci, který jí položil ruce kolem ramenou. „Myslím, že se tě chystají zabít, táto,“ řekla. „Cože?“ „Chystají se tě zabít,“ opakovala. Skleněný pohled měla plný zděšený. Hořečnatě pohybovala rty: „Musíme utéct. Musíme...“⁶⁰

Krom strachu z konkrétní, který v knize představuje tajná organizace Dílna, se objevuje i strach skrytý, jeho představitel je masový zabiják John Rainbird, našeptávač, falešný přítel, který si nasazuje masku laskavého člověka pro získání dívčiny důvěry.

Jedná se o strach skrytý, čekající a narůstající. Jak jsem se již zmiňovala v obecné charakteristice Charlene McGeeové, má dívka hluboko zakořeněné reflexy a pravidla chování. V ohrožení je nucena tato pravidla porušovat a díky jejím schopnostem jsou následky katastrofické.

Dalším typem strachu, který se v knize vyskytuje, je strach ze sebe sama. Dívka disponující velkou mocí, kterou není schopna řádně ovládat, má strach, že zabije sama sebe, že je jiná „lidská zrůda“.

Podobný motiv jako u *Holčičky, která měla ráda Toma Gordona* se objevuje i u *Žhářky*, strach z izolace a odloučení od rodičů. Strach ze zklamání. Otec, jako dobrovolná mužská autorita, zaujímá v jejím životě přední postavení. Je na něj natolik citově fixovaná, že porušování daných vzorců chování vede k obavám ze ztráty lásky, pocitům viny a ošklivosti.

Nejvíce se strach jako charakterový hybatel projevuje ve chvíli, kdy je existenčně ohrožován její otec. Stejně jako v *Bez naději*, i zde přebírá Charlene zodpovědnost a rovina dětství se vytrácí. Strach vede ke zracionalnění myšlení a využívání para-

normálních schopností. Strach o otce ji však nutí mírnit projevy nadřazenosti. Po odstranění otce, jako brzdicího mechanismu přirozených potřeb, strach ustupuje a mění se v agresi, pomstu, poté v pasivitu. Charlene páří k tomu typu dětí, které svůj vzték vybiřejí zlým a agresivním způsobem. Ve chvíli, kdy je zavražděn její otec, dává svým citům právě takový průchod. Zajímavé je, že strach jako charakterový hybatel se projevuje pouze ve chvílích před a po použití pyrokineze, v jejím průběhu ustupuje spolu s dětskostí také strach od pozadí. Z Charlene se pak stává chladnokrevný tvor užívající svého daru, původně za účelem ochrany sebe a svého otce, jako nástroje pomsty a projevu moci. Sama se pak stává objektem strachu pro ostatní.

Charlie opět zaplavil její dar a v něm spatřovala úlevu. Bolest ze ztráty otce, ostrá a bodavá jako dýka, ustoupila a neza-nechala nic, jen otupělost. Její dar ji jako obyčejně vábil, měl podobu okouzlující a hrůzostrašné hry, jejíž celý rozsah možností zůstal zatím skrytý. Ohnivě jazyky se rozběhly napříč po trávníku k děravé linii mužů. Zabili jste koně, vy sviňáci, pomyslela si a ozvěna otcova hlasu jako by jí dávala povolení: Když budeš muset někoho zabít, kdo ti bude stát v cestě, tak to udělej, Charlie. Tak už to bývá ve válce. Ukaž jim, že jsou ve válce. Ano, rozhodla se, ukáže jim, že jsou ve válce.⁶¹

3.1.4 Danny Torrance

Dany není dítětem v pravém slova smyslu, neboť k posunu rovin dětství a dospělosti u něj dochází dříve než u ostatních postav. Strach u něj plní více funkcí, není to pouze funkce mobilizační a posilující, ale i funkce navracející ho svým působením zpět k dětské rovině, ta se projevuje typicky dětskými strachy, které Danny, stejně jako většina dětí ze sociálně nestabilních rodin, prožívá. Strach ze ztráty emoční funkce rodiny. Danny prožívá strach ze ztráty lásky ze strany rodičů, především ze strany otce. Za otcovu nespokojenost a alkoholismus klade vinu sám sobě, připisuje ji svoji výjimečnosti. Z pocitu viny pramení další druh strachu – strach sám ze sebe; stejný druh strachu můžeme najít i v románu *Žhářka*, strach pramenící z vědomí, že příčina všech problémů vyvěrá z nás samotných. Danny sám sebe vidí jako malý zlatý klíček, zapadající do soukolí velkých hodin hotelu. Přijímá vše s naprostou oddaností, na rozdíl od *Žhářky*, která následky řeší agresivním chováním. Strach je u Dannyho přirozeným hybatelem, protože se s ním setkává již od útlého věku. Postupem času si v sobě pěstuje vlastní obranné mechanismy, které dokáže aplikovat v krizových situacích. Hlavní zobrazení strachu se v knize *Osvícení* přibližuje vyobrazení v knize *To*. Strach v *Osvícení* se sice nedokáže maslovat do různých podob, ale zjevuje se jen tomu, kdo jej dokáže vidět. Na chodbách hotelu a v jeho pokojích zůstaly dávné křivdy a zlo, Dannyho přichod je znovu přivedl k životu. Stejně jako v ostatních knihách se i zde ve spojitosti se zlem projevuje motiv slabého článku. Je jím otec Jack.

Danny prožívá veškerou hrůzu mnohem intenzivněji, protože se s ní setkává opakovaně, nejprve ve svých vizích a pak i

60 KING, Stephen. *Žhářka*. Praha: Beta, Plzeň: Dobrovský a Ševčík, 1998. ISBN 80-86029-40-9. Str. 119

61 KING, Stephen. *Žhářka*. Praha: Beta, Plzeň: Dobrovský a Ševčík, 1998. ISBN 80-86029-40-9. Str. 171

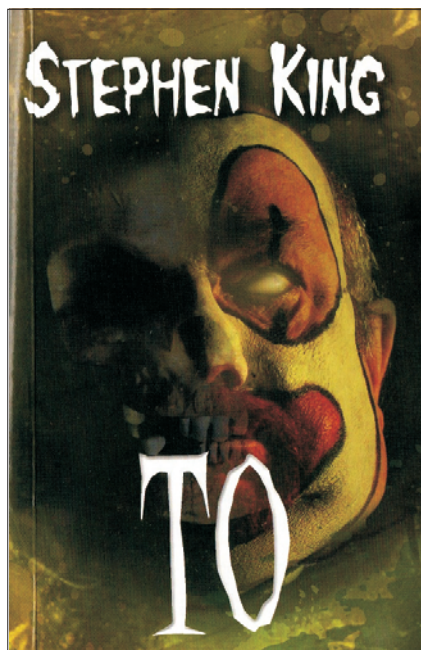
v reálném životě. Strach jako charakterový hybatel se projevuje intenzivní touhou uniknout zlu a ochránit matku i otce a stmelovat rodinu dohromady. Danny sám je smířený s tím, co se děje, neptá se proč, svoje schopnosti bere jako přirozenou součást sebe samotného a strach je daň, kterou za ně musí platit. Staví se do role ochránce, především vůči své matce, která se zdá být bez mimořádných schopností nedostatečně vybavená k boji se zlem. Wendy je prototypem žen, které bývají často podceňované. Pohybuje se na rozhraní mezi láskou k dítěti a touhou být dobrou manželkou, je nositelkou pravého ženství a mateřství. Strach jako charakterový hybatel se tedy u Dannyho projevuje jeho postojem ke zlu, ale co je hlavní, jeho touhou o udržení rodiny a strachem z následků, které pramení z jeho osobního selhání.

3.1.5 To

Děti z románu *To* (Ben Hascom, Bill Denbrough, Eddie Kasbrak, Beverly Marshová, Richard Tozier, Stanley Uris a Mike Hanlon) se všechny nacházejí na počátku puberty, tedy v období, které je pro ně plné změn fyzických a psychických, v období, které stojí na rozhraní mezi dětstvím a dospělostí. Celý román *To* je založený na strachu a jeho působení na jednotlivé postavy. TO si s neomylnou přesností vybírá právě děti, jejichž mysl je ještě nezkažená lpěním na materiálních věcech, děti, které jsou ještě ochotny uvěřit. Všechny děti se rády bojí, ale pouze nacházejí-li se v bezpečném rodinném prostředí. V takovém případě se jedná o nácvik zvládání strachu a náročných situací, které emoce strachu mohou vytvářet. Tato koncepce zasazená do prostředí románu *To* pozbývá své ochranné funkce ve chvíli, kdy se příšery přesouvají z fantazie do reálného světa. Před dětmi ožívají jejich nejhorší představy a strachy, kterým musí čelit zpočátku sami. Rodičovský element pro ně nepředstavuje žádnou útechu, protože být dospělý zde znamená nevěřit – tj. být mimo nebezpečí. Jedinou výjimku tvoří postava otce Beverly Marshové, který jako motiv slabého článku není sám ohrožen existenčně, je však ovládán a stává se vykonavatelem zla. Síla faktoru strachu je ještě více utužována ztrátou sebejistoty a odcizováním se ostatním. Tento postup „odcizování“ se TO snaží praktikovat na všech dětech v románu. Vyhlédnutou „kořist“ nejprve za pomoci pochybností oddělí od ostatních, zbavené přátel, vlastní sebedůvěry a vystavené svému strachu je pak dítě snadno zranitelné. Naskytá se otázka, čím jsou hlavní dětské postavy tak výjimečné, že spolehlivě dokážou odolávat psychickému nátlaku ze strany TOHO. Odpovědí na řešení tohoto problému se nabízí hned několik. První

z nich je obrácení faktoru strachu, strach jako prvotní, charakterový hybatel stojí na počátku jejich překonávání vlastní nejistoty. Čelit niterným hrůzám vyžaduje odvahu a odhodlání, které se děti postupem času naučí praktikovat i na ostatní situace ve svém životě. Příkladem může být postava Eddieho, jehož přirozenost je potlačována dominantní postavou matky „ochranitelky“. Matka, která touží být jediným člověkem v chlapcově životě, s ním vědomě manipuluje, vsugerovává mu pocity, a to především pocit, že je slabý a nemocný. Tím, že Eddie překonává strach, se jistým způsobem vytrhává z pout, kterými ho k sobě poutala matka.

„Nenuť mě, mami, abych si musel vybrat mezi tebou a svými kamarády,“ řekl Eddie. Hlas mu zakolísal, byl trochu napnutý, ale pořád ještě ho ovládal. „Protože to není fér“.⁶²

Převráceným příkladem je i Beverly Marshová; tam, kde hrozbu přirozeného vývoje dítěte u Eddieho představovala matka psychickým a citovým vydiráním, u Beverly ji přestavuje otec, který sráží její sebevědomí hrubostmi a násilím. *To* je jediným románem, ve kterém se setkáváme se zdvojenou funkcí strachu. Strach se zde spojuje a vytváří plynulý řetězec, které na sebe navazují a jsou propojené. Odbourání prvotního strachu dává dětem sílu odolávat všem ostatním strachům, kterým před touto zkušeností nedokázaly čelit. V knize se dále objevuje pojem kolektivní strach. Tento strach má stmelující funkci. Stmeluje děti dohromady, stává se „kolektivním tajemstvím“ (jak jsem se již zmiňovala v charakteristice dětských postav z knihy *To*). Důležitým „posilujícím prostředkem“, který pozitivně určuje směr celého příběhu, je přátelství, kolektivní strach pomáhá toto přátelství utužovat.

Strach jako charakterový hybatel vychází z předpokladu, že to, co je dobré, dobrým zůstává a naopak, co je špatné, zůstává špatným. Aplikováno na konkrétní příklady u kladných dětských hrdinů podporuje strach jako charakterový hybatel pozitivní funkci strachu, kdy po překonání prvotního strachu dochází k nárůstu vhodných vlastností, jako je čestnost, smysl pro povinnost, statečnost, odvaha čelit nátlaku a víra sama v sebe.

Stejný model funkce strachu jako posilovače vlastností lze aplikovat i převráceně. Henry Bowers žije ve světě tvořeném z převrácených hodnot. Vše správné považuje za špatné a naopak. Strach jako charakterový hybatel u něj pracuje stejným způsobem jako u ostatních, pouze s tím rozdílem, že zesiluje ty hodnoty, které se ve výsledku, díky převrácenému žebříčku priorit, jeví jako špatné. Příkladem může být jedna ze závěrečných scén v dětské části knihy, kdy TO zažene děti do kanalizačního

Dětské postavy v románech Stephena Kinga

systému. Opakem předstíraného siláctví Henryho Bowerse je slabost, která zesílená strachem jako hybatelem zapůsobí v krizové situaci tak, že Henry obětuje svého vlastního přítele.

Strach jako charakterový hybatel se tedy může projevovat jak negativním, tak pozitivním způsobem. Záleží na nositeli, jehož přirozené vlastnosti podporuje a zesiluje.

3.2 PŘEHLED DRUHŮ STRACHU

	Holčička, která měla ráda Toma Gordona	To	Osvícení	Beznaděj	Žhářka
Existenční strach	Všechny dětské postavy prožívají existenční strach, vyplývající ze situací, které je přímo ohrožují na životech.				
Strach o blízkou osobu		Strach o blízkou osobu u těchto románů postupně nahrazuje strach existenční, tento fakt úzce souvisí s přebíráním zodpovědnosti a s přeměnou dětí na dospělé.			
Kolektivní strach		Prožívání kolektivního strachu zde plní funkci stmelovací.		Kolektivní strach utužuje víru, která je nezbytná k řešení krizových situací.	
Zdvojená funkce strachu		Překonání prvotního původce strachu vede k odstranění ostatních zakořeněných strachů, které se v dětech nashromáždily během života.			
Strach z vlastní osoby			Vychází z paranormálních schopností a jejich možného dopadu na blízké osoby.		Vychází z paranormálních schopností a jejich možného dopadu na blízké osoby.
Strach z negativního rodičovského vlivu		Eddie – vliv matky Beverly – vliv otce. Strach, který se v dětství sice podaří překonat, ale jeho následky se pak promítají v dospělém životě.	Vliv otce, který se projevuje jako motiv slabého článku.		
Strach z odlišnosti		Postavy Bena, Mika a Beverly, všechny trpí strachem z odlišnosti a strachem z odmítnutí ze strany svých přátel.	Projevy, které se podobají strachu z vlastní osoby.		Projevy, které se podobají strachu z vlastní osoby.
Strach z izolace	Izolace psychická i fyzická způsobená odloučením a nedostatečnou přeměnou dítěte v dospělého.				Izolace psychická i fyzická, především strach z odloučení od otce.
Strach z neznámého	Strach z věcí, které nemají konkrétní podobu a nelze je jasně definovat.				

3.3 PŘEHLED FOREM STRACHU

	Holčička, která měla ráda Toma Gordona	To	Osvícení	Beznaděj	Žhářka
Neurčité podoby strachu	Strach, který nevytváří žádnou konkrétní představu, strach, který nelze pojmenovat slovy.				
Strach pramenící z pocitů viny		Bill – strach, který v prvopočátku vychází ze zlosti a pocitů viny ze smrti mladšího bratra.	Strach o rodinu, jeví se jako nechtěná oběť, stojící v cestě k Dannyho schopnostem.	Pocit viny ze smrti sestry.	Strach o rodinu, jeví se jako nechtěná oběť, stojící v cestě k Charleym schopnostem.
Přízraky a duchové			Přízraky a duchové, jejichž křivdy jsou hnacím motorem hotelu.		
Podoby vycházející ze skrytých strachů	To na sebe bere podobu toho, čeho se dětské postavy nejvíce bojí.				
Zlo pohybující se mimo hranici času	To, představující nadpozemské zlo, které je ukotveno místně ale nikoli časově.			Tek, představující nadpozemské zlo, které je ukotveno místně ale nikoli časově.	

4 POSILUJÍCÍ PROSTŘEDKY A JEJICH PŮSOBENÍ V KRIZOVÝCH SITUACÍCH

Krizová situace je situace mimořádná. Svým působením vyvolává různé stupně intenzivního ohrožení na životě, zdraví nebo majetku člověka. Specifikem krizové situace je, že její působení roste, buď samovolně, nebo za působení dalších mimořádných událostí.

V románech se všechny dětské postavy ocitají v podobných mimořádných situacích, které je nutí využívat všech skrytých potenciálů pro záchranu nejen sama sebe, ale i rodiny a přátel. Aby v krizových situacích docházelo k pozitivnímu vývoji povah a chování, je nutné splnění dvou odlišných faktorů.

Posilující prostředky

První z nich je **strach jako charakterový hybatel**, pro dítě je nezbytné projít fází strachu (jak jsem se již zmiňovala v předchozí kapitole), strach pomáhá dítěti rozvíjet kladné vlastnosti, intuici a přirozený pud sebezáchovy. Druhým faktorem je užití **posilujících prostředků**. Tímto termínem je myšlena schopnost dětí využít všech prostředků umožňujících jim záchranu. V této kapitole se více než na samotný povahový vývoj zaměřuji právě na tyto posilující prostředky.

Následující tabulka ukazuje neužívanější posilující prostředky, které jsou přiřazeny k jednotlivým knihám.

Prostředek	Knihy
1. Zkušenosti převzaté od dospělých	Holčička, která měla ráda Toma Gordona, Žhářka, Osvícení
2. Vštěpování reflexů a morálních pravidel	Žhářka, Osvícení
3. Zrod povinnosti – Zrod vůdcí osobnosti	To, Beznaděj, Osvícení, Žhářka
4. Vztah k autoritám	Žhářka, To, Holčička, která měla ráda Toma Gordona
5. Víra	Beznaděj, Holčička, která měla ráda Toma Gordona, To
6. Přátelství, soudržnost	To, Beznaděj
7. Zvláštní vlastnosti	Žhářka, Osvícení, Beznaděj
8. Vztek, nespravedlnost	Holčička, která měla ráda Toma Gordona, Žhářka, To
9. Intuice	Holčička, která měla ráda Toma Gordona, Osvícení, Žhářka, Beznaděj, To
10. Vyšší vedení	Holčička, která měla ráda Toma Gordona, Osvícení, Beznaděj

4.1 CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH POSILUJÍCÍCH PROSTŘEDKŮ

4.1.1 Zkušenosti převzaté od dospělých

Každé dítě je do určité míry ovlivněno světem dospělých a jsou to především rodiče, kteří výchovou vštěpují dítěti nejrůznější poznatky a rady. Dítě, které se ocitne v krizové situaci, zcela přirozeně těchto zdrojů využívá. Krizová situace působí jako izolační stěna, která je oddělí od bezpečného rodinného zázemí. Tím, že užívá znalostí získaných mimo krizovou situaci, obnovuje pouto mezi sebou samým a učiteli z vnějšku. Užívání těchto znalostí zabraňuje dítěti propadnout panice. Dokáže určité věci pojmenovat a pudově ví, jak má jednat a postupovat. Vhodným příkladem je kniha *Holčička, která měla ráda Toma Gordona*. Trisha využívá rad a znalostí, které jí vštěpila její matka. Rozpoznává nejrůznější stromy a ví, kterým rostlinám je třeba se vyhýbat. Situace, kdy je ztracená v lese, je pro ni zcela neznámá a stává se krizovou, proto je zcela přirozené, že se upíná k věcem, které jí připomínají bezpečí domova.

*Trochu ji to povzbudilo, tak se teď zaměřila na křoví plné jasně červených bobulí. Matka jí je ukázala na jedné z přírodopisných vycházek.*⁶³

Pravdou je, že i když její počínání není vždy správné, pomáhá jí navodit iluzi, že není sama, vzpomínky a rady ji pojí s domovem, jedná podle předem určeného plánu, vybírá si zachytivé body, které jí sice nepomáhají najít cestu ven z lesa, ale pomáhají oddalovat nastupující paniku.

V knize *Osvícení* plní posilující prostředek – zkušenosti převzaté od dospělých podobnou funkci jako v knize *Holčička, která měla ráda Toma Gordona*. Danny, který se ještě nenaučil zacházet se svými schopnostmi, čerpá ze zkušeností získaných v prostředí hotelu a díky nim zvládá situace, kdy se dostává do bezprostředního kontaktu se zlem. Informace, které získal, mu pomáhají překonat nejen krizové situace bezprostředního ohrožení, ale především pochopit svoje schopnosti, a tím lépe pochopit sám sebe.

*„Ale Danny, fakt si nemyslím, že by ty věci mohly někomu ublížit.“ Kládí důraz na každé slovo v tomto souvětí a při každém mírně potřásl chlapcovými rameny. „Takže kdybys měl něco vidět v hale nebo v pokoji nebo u těch keřů... radši se podívej někam jinam, a když se pak koukneš zpátky, bude to pryč. Rozumíš mi?“*⁶⁴

4.1.2 Vštěpování reflexů a morálních pravidel

Posilující prostředek vštěpování reflexů a morálních pravidel má ochranný charakter. Učí děti rozpoznávat dobro a zlo, určuje jasné hranice, které by neměly překročit. Následně pomáhá dětem vyrovnávat se s důsledky, které vznikly řešením krizové situace a které si děti, zcela mylně, dávají za vinu. V knize *Žhářka* je dívka vštěpován reflex nezapalovat, který ji existenčně ohrožuje. Strach z ohně a z jeho následků Charle-

ne pomáhá překonávat touhu zapalovat, která vede k samovolnému podpalování částí nejen jejího těla. Cílená snaha rodičů prezentovat oheň jako smrtelný živel měla své opodstatnění. Přirozená touha projevovat své schopnosti spolu se skrytou agresivitou by mohla mít destruktivní následky. Dítě, které je od útlého věku vedeno k dodržování určitých morálních pravidel, je později samo schopno rozeznat hranice správného jednání.

V knize *Osvícení* pomáhá Dannymu tento posilující prostředek vyrovnat se se smrtí svého otce. Danny je citlivý chlapec, který chápe svého otce jako přirozenou autoritu a vzor. Je pro něj velice těžké smířit se s realitou slabého článku. Podvědomě vnímá, že je strůjcem všech otcových problémů. Přes veškeré své schopnosti je dítětem, které touží být milováno. Svoje ochránářské postavení vůči matce chápe po otcově selhání jako zradu. Nechce si vybírat mezi matkou a otcem, odmítá to, co mu radí vštěpované morální zásady. Otcova smrt je přímým důsledkem jednání, které provedl v souladu s těmito zásadami. Je pro něj obtížné vyrovnat se s následky takového chování, zažité reflexy, například reflex pudově ochraňovat matku, mu pomáhají se s důsledky svého chování vyrovnat a pochopit, že jednal správně.

4.1.3 Zrod povinnosti

Posilující prostředek „zrod povinnosti“ je neomezeně prolut s vytvářením reflexů, v případě knih *Bez naděje* či *Osvícení* může mít zrod povinnosti i nadpřirozenou platnost. Dítě je nevědomky vedeno autoritou dospělého, a i když u ní tento není přítomen, nastoluje pravidla, která dítě chápe jako neomezeně platná.

Pro Davida z knihy *Osvícení* jsou to Boží příkazy, které stojí nad příkazy vlastního otce.

Pro Charlene z knihy *Žhářka* je od malička největší autoritou její otec. On jí vštěpil morální zásady a správný vzorec chování (reflex). Odloučením od otce se rozvíjí její vlastní úsudek, nemá se od koho učit, stává se na deviletou dívku citově nedostatečně vyvinutou. Opět dochází k prolnutí roviny dětské s dospělou, rovina dětská je vytlačována.

Zrod povinnosti dále vyžaduje dobrovolné přijetí nastolených pravidel, což si žádá určitý citový vztah mezi tím, kdo rozkaz vydává, a tím, kdo jej přijímá. Takovým citem je respekt, ve kterém se mísí bázeň a náklonnost.

David přijímá příkazy od Boha, nikoli však od svého otce, který se i po ztrátě vůdčí pozice snaží zaujímat rodičovskou roli. David miluje Boha a zároveň k němu cítí i respekt. Bázeň před jeho velikostí je spojena s postavením podřazeného vůči nadřazenému.

4.1.4 Zrod vůdčí osobnosti

Zrod povinnosti na sebe váže zrod vůdčí osobnosti. Dětské postavy pohybující se ve skupině přejímají kolektivní pocit, že právě ony jediné se mohou postavit zlu. Vůdčí osobností se

63 KING, Stephen. *Holčička, která měla ráda Toma Gordona*. Praha: Beta, Plzeň: Dobrovský a Ševčík, 2000. ISBN 80-86278-74-3. ISBN 80-7291-006-X. Str. 28

64 KING, Stephen. *Osvícení*. Plzeň: Laser, 1993. ISBN 80-85601-58-3. Str. 85

pak stává psychicky nejsilnější člen takové skupiny. Tento jev se objevuje ve všech románech krom *Holčičky, která měla ráda Toma Gordona*, která je izolovaná a stará se pouze sama o sebe. Zrod vůdčí osobnosti posiluje vědomí, že nejsilnější člen se musí postarat o ty, co ho potřebují. Ve většině případů jsou to rodiče (*Osvícení*, *Žhářka*, *Beznaděj*) či jiná skupina přátel (*Beznaděj*, *To*). V románech *Beznaděj* a *Osvícení* má vůdčí osobnost duální podobu, je jí jak dítě samotné tak i jeho duchovní vedení (Bůh, Tony).

4.1.5 Vztah k autoritám

*Autority rozeznáváme neformální a formální. Neformální jsou ty, které uznáváme dobrovolně, bývají pro nás vzorem, pocítujeme a přijímáme jejich převahu. Dobrovolně se jim podřizujeme a obvykle v nás nevyvolávají napětí.*⁶⁵

Uznávání autorit je jedním z aspektů, které mnohým z dětských postav pomáhá přežít. Nejvýrazněji se tento posilující prostředek prosazuje v knize *Žhářka*. Fixace dcery na otce je silným stavebním kamenem, na němž je vystavěna zápleтка celého příběhu. U Charlene dochází ke zbožnění postavy otce jako představitel autority. Zhmotňuje se zde tedy Freudovské naděj.

Freud zpopularizoval pojem „naděje“ čili zvnitřně citové představy otce nebo rodičů. „Naděje“ se tak stává zdrojem povinností, závazných vzorů, výčitek svědomí a někdy i sebestrestání. J. M. Baldwin ukázal, že od jisté hranice, která se rysuje při konfliktech vůle či projevu obecně vyšší moci dospělého, nemůže být již já rodičů bezprostředně napodobováno, a stává se tedy „ideálním já“, zdrojem modelů tlaku povinnosti, tedy svědomím.⁶⁶

Charlene se pohybuje mezi tím, co je morálně správné, a tím, co by si sama přála. Postava otce, díky vštípeným morálním zásadám a pravidlům, nad ní drží ochrannou ruku a plní funkci svědomí.

Trisha z románu *Holčička, která měla ráda Toma Gordona* je také fixovaná na otce. Posilující prostředek „vztah k autoritám“ se pohybuje mezi fixací na otce a zhmotněnou postavou Toma Gordona, jako představitel duchovního vedení. Stejně jako využívá matčiny rady ohledně fyzických potřeb přežití, využívá otcových narázek, které zpětně využívá pro utužování odvahy.

*Má v žilách ledovou krev, řekl táta. Chtěla pryč odtud, pro začátek pryč z té ohavné bažiny a potom vůbec pryč z těch hrozných lesů. Chtěla se vrátit tam, kde jsou lidé a obchody a samošky a telefony a policajti, kteří vám pomůžou, když se ztratíte. A podle Trishy by to šlo. Pokud dokáže být statečná. Pokud bude mít v žilách aspoň trochu té ledové vody.*⁶⁷

Trisha cíleně využívá právě těch vlastností, které připadají jejím otci vhodné pro zvládnutí vlastního strachu.

Vztah k autoritám lze jako posilující prostředek užít i s opačnou platností, vyznění rodičovské autority nabývá nega-

tivní platnosti. Takto se vztah k autoritám jeví například v románech *To* nebo *Osvícení*, kde rodiče projevují vlastnosti, které dítě nepovažuje za správné a využívá je tedy v převrácené formě, a to tak, jak považuje samo za správné. Motiv posilujícího prostředku pak spočívá v tom, že dítě na základě ukázky špatného samo pozná, co je správné. Takto vykreslený rodič často přejímá motiv slabšího článku (otec Beverly Marshové, otec Dannyho Torrance).

4.1.6 Víra

David a knihu *Beznaděj* vede náboženská víra. Víra a Boží pomoc jsou nedílnou součástí knihy. David je o existenci Boha přesvědčen a plní závazek, který mu dal. Víra jako posilující prostředek tedy spočívá ve vědomí, že Boží pomoc je s námi stále, a i když nám Bůh neodpovídá na naše prosby, nesmíme se od něj odvrátit. Nabídne pomoc vždy, kdy se ocitneme v nebezpečí. Davidovo spojení s Bohem je o to intenzivnější, že se sám nabídl jako plnitel jeho rozkazů, sám sebe ustanovil vykonavatelem jeho vůle. Víra se prosazuje v knize *Beznaděj* jako nejdominantnější ze všech posilujících prostředků, pomoci ní se David stává vůdčí osobností. Víra také usnadňuje přechod mezi dětstvím a dospělostí. Tím, že David požádal v nouzi o pomoc Boha, smazal hranice mezi duchovním a hmotným světem, přijal víru a s ní i její funkci ochrannou a závazkovou.

V knize *Holčička, která měla ráda Toma Gordona* má víra zcela naivní dětský charakter. Trisha se upíná k věcem, které jí pomáhají překonat samotu a strach. Jako spojnice s lidmi jí slouží walkman.

*Jestli vyhrájeme, jestli Tom zachrání zápas, tak se zachráním i já. Ta myšlenka ji napadla tak náhle – vypučela ji v hlavě jako rachejtle. Bylo to jistě hloupé, stejně pošetilé, jako když její otec před kritickým nadhazováním klepal na dřevo (což dělal pokaždé), ale s houstnoucí tmou a potokem, který ztrácel své poslední stříbrné matné odlesky, jí to připadalo naprosto jasné a samozřejmé, jako že dvě a dvě jsou čtyři: jestli Tom zachrání zápas, zachráním se i ona.*⁶⁸

Stejně dětské pojetí víry se objevuje i v románu *To*, kdy se platnost víry přenáší z myšlenkových pochodů do hmotného světa, ve kterém existuje pouze to, v co se věří.

4.1.7 Přátelství, soudržnost

Posilující prostředky přátelství a soudržnost mají ryze ochranný a stmelující charakter. Jak v knize *To* tak i v *Beznaději* posiluje kolektivní psychiku dětí vědomí, že se mohou o své strachy a problémy podělit. V románu *To* jsou posilující prostředky umocněny citovými pouty, jimiž jsou děti k sobě vázány. Posilující prostředek přátelství a soudržnosti je podmíněn předpokladem vzniku vůdčí osobnosti. Děje se tak zpravidla spontánním způsobem, bez předem promyšleného plánu.

65 VYMĚTAL, Jan. Úzkost a strach u dětí: Jak jim předcházet a jak je překonávat. Praha: Portál 2004. ISBN 80-7178-830-9. Str. 76

66 PIAGET, Jean – IDEROVÁ, Barbel. Psychologie dítěte. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970. ISBN 80-7178-146-0. Str. 110

67 KING, Stephen. Holčička, která měla ráda Toma Gordona. Praha: Beta, Plzeň: Dobrovský a Ševčík, 1998. ISBN 80-86278-74-3. ISBN 80-7291-006-X. Str. 88

68 KING, Stephen. Holčička, která měla ráda Toma Gordona. Praha: Beta, Plzeň: Dobrovský a Ševčík, 1998. ISBN 80-86278-74-3. ISBN 80-7291-006-X. Str. 62

Přátelství představuje prvek užšího provázání vztahů mezi jednotlivými členy skupiny. Zlo pak nestojí proti jednotlivcům, ale musí se vypořádávat s celou skupinou, která se snaží vystupovat jako jedna moc držící nadosoba. V knize *To* hraje tento fakt velice zásadní roli. Celý smysl boje proti zlu stojí na schopnosti zachovat přátelství a soudržnost.

„Hodně štěstí, lidi. Davide, jestli tě to potěší, tak jsi neobyčejný mladý muž.“ „Jestli odejdete, bude po všem,“ řekl David, obličej pořád tiskl otcí k hrudi. Mluvil tlumeně, ale byl dobře slyšet. „Řetěz se roztrhne. Tek vyhraje.“⁶⁹

Ukázka z knihy *Beznaděj* dokazuje nezbytnost posilujícího prostředku soudržnosti. Každý ve skupině má svoji nenahraditelnou funkci, kterou musí zastávat bez ohledu na vlastní prospěch. Pokud by nějaký člen vypadl ze své role, narušil by stabilitu všech ostatních. V knize *Beznaděj* se střetávají dva protichůdné faktory. Jednak nutnost zachování vlastní existence spojená s nedostatkem hmotných důkazů pro víru v Boha. Na druhé straně pak vědomí ztráty příležitosti k udání smyslu vlastního života.

4.1.7 Zvláštní schopnosti

Tento posilující prostředek má specifický charakter, zaměřuje se na úzký segment dětských postav. Zatímco se ostatní posilující prostředky soustředí především na psychickou stránku, posilující prostředek zvláštní schopnosti se zaměřuje na stránku fyzickou. Zvláštní schopnosti se objevují v knihách *Osvícení*, *Žhářka*. Jedná se o paranormální jevy v podobě pyrokineze, jasnovidecství a telepatie. Tyto schopnosti jsou projevem vnitřní síly, jejíž účinek si lze ověřit. Nositele takovýchto schopností posiluje samotné vědomí, že je vyzbrojen něčím cenným a neobyčejným. Danny i Charlene jsou si dobře vědomi svých předností, ale zároveň i problémů, které je provázejí. Tuto skutečnost se snaží kompenzovat využíváním svých schopností výhradně pro účely ochranné, ku prospěchu dobra.

„Já ti věřím, Danny, řekni mi pravdu. Zkusí Jack... zkusí nám ublížit?“ „Oni ho k tomu budou nutit,“ řekl Danny. „Už jsem volal pana Halloranna. On říkal, že kdybych ho někdy potřeboval, mám ho zavolat.“⁷⁰

Danny využívá svých schopností pro přivolání pomoci zvenku. Voláním je myšleno využití telepatie mezi ním a podobně silným médiem. Dannyho schopnosti jsou psychického rázu, avšak předpovídání budoucnosti a čtení myšlenek mu poskytuje náskok, který využívá v reálném jednání při ochraně matky.

Davida z knihy *Beznaděj* nelze jednoznačně zařadit mezi děti s paranormálními schopnostmi. Z knihy nevyplývá, zda jeho schopnost přijímat Boží příkazy přetrvává i po skončení boje se zlem. V době trvání krize David užívá Božího vedení k ochraně skupiny. Stejně jako Dannymu mu předvídaní budoucnosti umožňuje využívat náskoku a zbavovat se strachu při riskantním jednání.

4.1.8 Vztek, nespravedlnost

Vztek je posilujícím prostředkem, který lze nazvat, stejně jako strach, dějovým a charakterovým hybatelem. Vztek a pocit nespravedlnosti zapojují postavy aktivně do děje. Vztek je následkem neblahé události, za kterou si hlavní dětské postavy dávají vinu. Vztek a pocit nespravedlnosti jsou natolik silnými motivačními prostředky, že vždy neomylně směřují k dějovému posunu a zvratu. V knize *To* vede Billa vztek ze smrti mladšího bratra. Trishu z knihy *Holčička, která měla rád Toma Gordona* pobízejí vztek a pocit nespravedlnosti k odbočení z hlavní stezky a jejímu následnému ztracení v lese. Pociť nespravedlnosti stojí na počátku celého příběhu. Dívka potlačuje vztek na matku, která jí po rozvodu nevěnuje dostatek pozornosti a péče a dokonce, jak lze vyčíst z následujících ukázek, zanedbává i její tělesné potřeby. Vztek smíchaný s dětskou škodolibostí a touha nahnat matce strach utváří z dívky aktivní hybatelku děje.

„Lidi, musím čurat,“ pravila Neviditelná dívka, ale samozřejmě, že si jí ani jeden nevšiml.⁷¹

Vztek v knize *Žhářka* vychází ve většině případů ze strachu o blízké osoby. Vztek je důsledkem uvědomění si nespravedlností, ale především vědomí vlastní moci. Nejvýrazněji se vztek jako hybatel děje projevuje v závěru knihy. Nahromadění motivů ztráty, zrady a strachu vyvolává vztek, který se ukazuje v agresivní rovině, jehož důsledkem je naprostá destrukce všeho, co dívka považuje za zdroj bolesti. Zajímavý je také vztek vyvolaný pocitem ztráty volnosti. Volnost v knize *Žhářka* je metaforicky představována koňmi. Vztek plní stejnou funkci jako posilující prostředek vštěpování reflexů a morálních pravidel, který Dannymu z knihy *Osvícení* pomáhal překonávat následky ze smrti otce. Vztek je u Charlene nejlepší samospouštěč mimořádných schopností, které jí pomáhají zbavovat se smutku.

Charlie opět zaplavil její dar a v něm spatřovala úlevu. Bolest ze ztráty otce, ostrá a bodavá jako dýka, ustoupila a zanechala nic, jen otupělost.⁷²

4.1.9 Intuice

Intuice je posilující prostředek, kterým jsou obdařeny všechny děti v Kingových románech. Je nejzákladnější vlastností, která jim umožňuje překonávat strachy a přežít v krizových situacích. Veškeré získávání zkušeností vychází z intuice. V knihách budí působení posilujícího prostředku intuice dojem, že děti jsou vždy o krok napřed, samy vyvodí správné řešení situace, odhalují skryté souvislosti a nacházejí správnou cestu. Intuice je přirozeným pojítkem, váže na sebe ostatní posilující prostředky a nejvíce podporuje posilující prostředek zrod vůdčí osobnosti. Intuice dětem napomáhá v rychlejším chápání a rozhodování, jsou si vědomy správnosti svého cho-

69 KING, Stephen. *Beznaděj*. Praha: Beta, 1998. ISBN 80-86278-01-8. Str. 398

70 KING, Stephen. *Osvícení*. Plzeň: Laser, 1993. ISBN 80-85601-58-3. Str. 294

71 KING, Stephen. *Holčička, která měla ráda Toma Gordona*. Praha: Beta, Plzeň: Dobrovský a Ševčík, 2000. ISBN 80-86278-74-3. ISBN 80-7291-006-X. Str. 20

72 KING, Stephen. *Žhářka*. Praha: Beta, Plzeň: Dobrovský a Ševčík, 1998. ISBN 80-86029-40-9. Str. 371

vání, které vzhledem k věku není podloženo dostatečnými zkušenostmi a nevychází z jasného logického úsudku.

V knize *To* uvádí intuice do pohybu celou řadu nejrůznějších schopností, vycházejících z intenzivního pocitu správnosti v rozhodování a chování. Na této knize je její působení nejlépe viditelné, neboť kniha obsahuje velké množství postav s rozdílnými charakterem. Působnost intuice lze dokázat na příkladu Eddieho Kaspbraka, který s její pomocí dokáže vždy nalézt správnou cestu. Intuice dále napomáhá vzniku vůdčí osobnosti, kdy se projevuje jako skupinová záležitost.

Intuice, jako posilující prostředek, je vázána na faktor strachu. Tyto dva prvky jsou navzájem propojené, protože svým působením napomáhají ke správnému chování v krizových situacích.

4.1.10 Vyšší vedení

Posilující prostředek vyššího vedení se objevuje zejména v knihách *Holčička, která měla ráda Toma Gordona*, *Osvícení*, *Beznaděj*. V knize *Beznaděj* představuje vyšší vedení Davidův vztah a víra k Bohu. Tento posilující prostředek je v této knize shodný s posilujícím prostředkem víra, neboť jsou mezi sebou velice silně prolínuty. V knihách *Holčička, která měla ráda Toma Gordona* a *Osvícení* zastupují prostředek vyššího vedení imaginární postavy průvodců. Z psychologie je známý pojem imaginárních přátel, které si vytvářejí děti osamocené nebo takové, které se dostaly do negativních rodinných situací. Trisha z románu *Holčička, která měla ráda Toma Gordona* si tímto způsobem stvořila postavu Toma Gordona, přítele, který si na ni vždy udělá čas, který jí nevěnují rodiče. Zprvu znamená

imaginární přítel únik od reality a špatného rodinného zázemí. Dokáže jej jako svou představu sama ovládat a kdykoliv přivolat. V krizové situaci dochází k proměně imaginárního přítele na postavu imaginárního průvodce a rádce. Postava Toma Gordona je neodmyslitelně spojena s mužskou autoritou otce, proto lze dívčinu volbu při výběru imaginárního přítele chápat také jako touhu po vzbuzení zájmu svého otce a znovunastolení jeho rodičovské role. Tom Gordon má v knize pouze symbolickou funkci. Působením strachu z neznáma a dlouhodobé izolace dochází v dívčinych představách ke zhmotnění postavy, která však reálně existuje pouze symbolicky v její fantazii. Účinkem nepříznivých vlivů, jak přírodních, tak biologických, dochází u dívky k dezorientaci a zmatenosti. Následkem toho si vytvoří průvodce, který zastupuje posilující prostředek vyššího vedení a kladně napomáhá řešení krizových situací.

V knize *Osvícení* představuje vyšší vedení postava Tonyho, který je součástí osobnosti Dannyho. Je jeho budoucím já, které nosí Danny v sobě. Prostřednictvím jasnoviddeckých stavů mu v náznacích ukazuje hrozby, kterým bude muset Danny čelit. Na rozdíl od postavy Toma Gordona není Tony zcela imaginární, je částí odděleného chlapčova já, které Danny nemůže nikterak ovládat. Tony, jako zcela vlastní existence, vznikl nezávisle na Dannyho přáních či potřebách, ale z hrozb existenčního ohrožení. Jeho působení v Dannyho podvědomí je přímo závislé na době krize. Po jejím pominutí dochází u Dannyho ke zpětnému ucelení rozdvojeného já, stejně jako dochází ke zpětnému procesu prolínání rovin dětství a dospělosti u ostatních dětských postav.

5 PARANORMÁLNÍ SCHOPNOSTI NĚKTERÝCH DĚTSKÝCH POSTAV A JEJICH VLIV NA UTVÁŘENÍ PŘÍBĚHU

V této kapitole, věnované paranormálním schopnostem, které se objevují u některých dětských postav, se zaměřuji na čtyři základní otázky, jejichž vliv je při utváření příběhu s motivem paranormálních schopností dominantní.

Jako první na to, jakou funkci mají obecně paranormální schopnosti v literárním díle Stephena Kinga. Dále pak na to, jak s touto schopností hrdina nakládá, jak jej tato schopnost ovlivňuje a opačně jak on touto schopností ovlivňuje své okolí.

5.1 Funkce paranormálních schopností v literárním díle Stephena Kinga

Autor využívá paranormálních schopností ve spojitosti s dětskými postavami poměrně často. Tento jev je viditelný jak v knihách, které jsem si zvolila ke zpracování, tak i v řadě dalších jeho děl, např.: *Řbitov zvířátek*, *Carrie*, *Pavučina snů*. Jako zcela zásadní se jeví schopnost, kterou autor dává do vínku skoro každé ze svých postav, a to nejen těm dětským – intuice. Je, který se svou povahou řadí do oblasti psychologického bádání. (O tomto fenoménu a jeho důležitosti jsem již psala v kapitole Posilující prostředky a jejich působení v krizových situacích.)

Paranormální schopnosti, kterým je věnována tato kapitola, se ve smyslu samostatného působení myslí dané osoby objevují pouze ve dvou z pěti knih, které ve své práci zpracovávám. Jedná se o knihy *Žhářka* a *Osvícení*. U Davida z knihy *Beznaděj* nelze jednoznačně určit, zda se v jeho případě jedná

o jev z oblasti parapsychologie. V některých knihách zabývající se paranormálními jevy jsou uvedeny i příklady stigmatizace, ale tento jev je vždy podmíněn dobrovolnou náboženskou vírou a fyzickým odíkaním. V knize *Beznaděj* se jedná o něco, co svým charakterem připomíná spíše „výměnný obchod“ a je nepravděpodobné, že by Davidovo spojení s Bohem přetrvávalo do budoucnosti v takto intenzivní formě.

Obecně lze říci, že působení paranormálních schopností v díle Stephena Kinga slouží především k **vyzdvížení postav**. Čtenář předem tuší, že se bude jednat o postavu, které je potřeba věnovat zvýšenou pozornost. Užití paranormálních schopností má své jasné opodstatnění, autor tak své hrdiny činí výjimečnými, ale zároveň velmi zranitelnými. Je na ně kladena největší zodpovědnost a to s přihlédnutím k jejich nízkému věku a malým či žádným životním zkušenostem působí negativním a stresujícím dojmem.

S faktem potenciálního negativního zvládání stresových situací je spojeno další působení paranormálních schopností na duševní vývoj dětských postav. Obecným jevem ve všech knihách Stephena Kinga týkajících se dětských postav je duševní proměna dítěte v dospělého. U dětí s paranormálními schopnostmi je jejich působením tato **proměna urychlena**, protože krom potenciálního nebezpečí ve světě reálném musejí tyto děti zvládat i působení světů paralelních, jakýchsi vzhledů do budoucnosti, jak je tomu například v knize *Osvícení*.

Zvláštní schopnosti se aktivním způsobem podílejí na **utváření příběhu**. Bývají jeho hlavním motivem a působí na dramati-
zaci děje. Projevují se jako spouštěč událostí, protože zlo, ač
už personifikované, či doopravdy lidské, se vyznačuje chamti-
vostí a touhou vlastnit něco zvláštního, což v dílech představují
právě dětské postavy s paranormálními schopnostmi.

5.2 Vlastní užití paranormální schopnosti hrdinou

Hrdina-dítě se ve spojitosti s paranormálními schopnostmi
vždy jeví jako bytost čistá, nezkažená materiálními předsta-
vami o životě, ale není přehnaně naivní či nevědomá. Každé dítě
v Kingových románech si je dokonale vědomo samo sebou,
svých schopností a nebezpečí, které je s nimi spojeno. Použí-
vání paranormálních schopností úzce souvisí se strachem o
blízkou osobu. Tento typ strachu vždy překonává strach o
vlastní existenci. Dítě tedy využívá své schopnosti na ochranu
blízkých osob, protože si uvědomuje, že ono samo je viníkem a
zároveň i možným odvrátitelem případné hrozby.

Dětské postavy se vyznačují vysokým stupněm duševního
vývoje a mají dostatečně vyvinutý smysl pro rozlišování dobra
a zla a morální zodpovědnosti, proto nikdy nevyužívají svých
schopností čistě k osobnímu prospěchu.

5.3 Působení paranormálních schopností na chování hrdiny

Paranormální schopnosti ovlivňují chování dětských pos-
tav především v krizových situacích. Realizují se podle svého
typu buď fyzickými, nebo psychickými projevy. Charlene z kni-
hy *Žhářka* ovládá pyrokinezi, což je schopnost samovolného
vznícení podněceného působením mysli. I když je její schop-
nost založena na psychickém základu, realizuje se více ve fyzic-
kém světě. Působení její schopnosti má mnohdy negativní
až destruktivní dopad na věci a osoby. Pomocí svých paranor-
málních schopností dává proběhnout svému hněvu. Danny
z knihy *Osvícení* ovládá schopnosti projevující se čistě na bázi
psychické, ovládá telepatii. Stejně jako David z knihy *Beznaděj*
se dostává do stavů změněného vědomí, kde prožívá jasnovi-
decké vize, kterými ho provází jeho vlastní budoucí, dospělé já.
Jeho schopnosti se realizují ve světě vnitřním, psychickém,
proto jejich vedlejší účinky nemají tak destruktivní dopad jako
u Charlene, která svých schopností využívá více ve světě fyzic-
kém. Bohužel samotná přítomnost paranormálních schopností
bývá příčinou úmrtí blízké osoby (v knize *Žhářka* jsou to oba
rodiče, v knize *Osvícení* otec, v knize *Beznaděj* nejprve matka
a později i otec). Dítě, uvědomující si souvislosti mezi úmrtím
rodiče a svými paranormálními schopnostmi, je vystaveno sil-
nějšímu pocitu viny, který se odráží na projevech jeho chování,
ať už je to vztek (Charlene) či citlivým projevům zahloubání se
sám do sebe (Danny).

5.4 Paranormální schopnosti a jejich působení na okolní prostředí

Paranormální schopnosti dětských postav můžeme rozdělit
podle jejich vzniku na schopnosti spontánní a experimentální.

Spontánní schopnost je taková, která se vyskytla jako ná-
hodná součást života dítěte (Danny), schopnost experimentál-
ní je naopak taková, která vznikla působením laboratorního či
vědeckého pokusu (Charlene).

Spontánní schopnost je spojena se zlem, které postrádá
přímý lidský charakter (lidí využívá pouze jako svých prostřed-
níků, viz problematika slabého článku). Zlo, které je samo o so-
bě nehmotné, se projevuje personifikovanými lidskými vlast-
nostmi, především chamtivostí a touhou vlastnit nositele para-
normálních schopností. Paradoxem je, že dítě se spontánním
typem schopností nachází značné porozumění lidí ve svém
okolí.

Experimentální schopnost je spojena se zlem, které je ryze
lidského charakteru. Projevy zla u tohoto typu schopností jsou
podobné jako u schopností spontánní. Vlastnosti lidského cha-
rakteru jsou stejné jako u zla, projevujícího se u schopností
spontánních. Charlene, jako nositelka paranormálních schop-
ností, je výsledkem laboratorního pokusu, proto je s ní naklá-
dáno jako se státním majetkem, kterému je upíráno právo na
vlastní život.

Experimentální schopnosti vyvolávají i zcela opačný, nega-
tivní přístup lidského okolí (nezaujatých pozorovatelů). Dítě
s paranormálními schopnostmi je v tomto světě považováno
za zrůdu, neschopnou jakékoliv sebekontroly.

Rozdíl mezi oběma schopnostmi tedy tkví v jejich původu.
Spontánní schopnost je schopnost vrozená, vzniká bez lidské-
ho přičinění. Dítě činí výjimečným a povzneseným nad obecné
lidské chápání. Proto je i povaha zla, které usiluje o likvidaci dí-
těte s paranormálními schopnostmi, povznesena nad obecné lid-
ské chápání a jeho původ je nadpozemský. Experimentální
schopnost vzniká působením lidského faktoru, jako laborator-
ní pokus. U dítěte tedy zcela záměrně, nepřirozeným způso-
bem, dochází ke změně genetického kódu. Takový zásah do
přirozeného vývoje vyvolává strach a nepochopení a dítě tak
automaticky posouvá na okraj společnosti. Povaha zla se reali-
zuje na rovině lidské, pozemské.

6 ZÁVĚR

I když je Stephenovi Kingovi, jakožto nekorunovanému králi
hororu, kritiky⁷³ vyčítána komerčnost, plytkost a konečně i vy-
krádání sebe sama, je jedním z nejúspěšnějších autorů všech
dob. Proto se nabízí otázka: Proč se Stephen King stal jedním
z nejoblíbenějších autorů, který se může pochlubit celou řadou
úspěšných románů a zástupy oddaných fanoušků? Odpovědí
je hned několik. První, ta nejjednodušší, je, že byl prostě jen ve
správný čas na správném místě a svým dílem tak vyplnil me-
zeru na trhu s literaturou. Ale existují i další varianty. Stephen
King vyniká vypravěčským uměním, dokáže čtenáře vtáhnout
do děje a donutí ho prožívat všechny ty hrůzy, které se odehrá-
vají na stránkách jeho románů. Je skvělým pozorovatelem běž-
ného života, který dokáže mistrně přenést do literárního světa.
Tento zásadní fakt působí tak, že čtenář postavám i samotné-

73 Například: SLÁMOVÁ, Eva. Stephen King – v českém překladu Štěpán Král. In Lidové noviny, 1991, roč. 4, Příloha literární noviny, č. 7, str. 10, ISSN 0862-5291

mu příběhu uvěří. Tomu napomáhají i nejrůznější popkulturní odkazy. Jsou jimi opravdové písně opravdových interpretů, značky potravin a značky aut, se kterými se může každý z nás setkat. Čtenář si uvědomuje, že, stejně jako on, jsou i hrdinové Kingových románů obyčejní lidé, žijící v obyčejném městě a i přesto se jim mohou stávat hrůzostrašné věci.

I když jsou jeho romány určeny především dospělému publiku, velmi často bývají jejich hrdiny děti, které jsou zasazeny do krizových situací a nuceny postavit se zlu. Toto spojení se jeví jako velice lukrativní, totiž propojení dítěte se smrtelnou hrůzou. Michael Collingse, muž, který je autorem několika publikací o Kingovi, se pokusil toto spojení objasnit.

*Všechna jeho díla mají kořeny v dětských traumatech či krivdách. Možná se k tomuto tématu Steve ve svých knihách vracel, aby ta traumata a krivdy vymýtil – při psaní koneckonců zapomínal na zlé věci, které ho v životě potkaly –, ale také mohl jít o určitou snahu vyzkoušet si jiné osobnosti a zprostředkovaně si prožít životy jiných dětí, které si nakonec našly cestu k moci, jako protiklad ke Steveovu skutečnému životu, jemuž vždy dominoval nedostatek moci, kterým on a jeho chudobou stížená rodina v porovnání se zbytkem světa trpěli.*⁷⁴

Existují samozřejmě i další romány s dětskými postavami tematicky více či méně podobné těm, které jsem ve své práci zpracovávala já. Otevírá se pochopitelně mnoho možností, jak toto téma uchopit nebo zpracovávat dál.

Stephen King ve svých knihách nejčastěji užívá trojici témat. První z nich je téma dětských postav, kterému je věnována celá tato práce. Druhým, nejčastěji užívaným tématem, je problematika týraných žen, které trpí v područí muže – tyрана. Problematika tohoto tématu tkví ve vnitřním boji hlavních hrdinek. Jako všechny postavy Stephena Kinga mají i ony vstřípeny morální kodexy, vědí, jak se má chovat správná manželka a matka, jak o muže pečovat. Na druhou stranu tuší, že chování muže je špatné, ale jsou svázané slibem, který si dali před Bohem, a zároveň pocitem studu. Abych byla ve výčtu témat kompletní, nesmím zapomenout zmínit problematiku spisovatelů, kteří většinou trpí nějakým tvůrčím blokem,⁷⁵ způsobeným ztrátou blízké osoby či snahou vymanit se ze zaškatulkovaných literárních žánrů.⁷⁶ Mnohé náznaky, témata či odkazy vyskytující se v románech se dají snadno spojit se životem samotného autora. Přesto není možné zcela jasně určit, kde příběh stojí na reálných skutečnostech, vzpomínkách nebo kde se jedná o čistou fikci. Stephen King je svou rozmanitostí, co se týče témat a způsobu jejich zpracování, mistrem svého řemesla.

Bibliografie:

Primární literatura :

- KING, Stephen. Beznaděj. Praha, 1998. ISBN 80-86278-01-8
KING, Stephen. Holčička, která měla ráda Toma Gordona. Praha, Plzeň, 2000. ISBN 80-86278-74-3, ISBN 80-7291-006-X
KING, Stephen. Osvícení. Plzeň, 1993. ISBN 80-85601-58-3
KING, Stephen. To. Praha, 1993. ISBN 80-723-148-3
KING, Stephen. Žhářka. Praha, Plzeň, 1998. ISBN 80-86029-40-9

Sekundární literatura :

- COLOROSO, Barbara. Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce. Praha, 2008. ISBN 978-80-249-1027-7
HERMAN, Erik – DOUBEK, Pavel. Deprese a stres. Praha, 2008. ISBN 978-80-7345-157-8
MATĚJČÍČEK, Zdeněk – DYTRYCH, Zdeněk. Krizové situace v rodině očima dítěte. Praha, 2002. ISBN 80-247-0332-7
MINNS, Sue. Co jsou to spřízněné duše: jak pochopit dar výjimečných setkání. Bratislava, 2009. ISBN 978-80-8100-115-4
PIAGET, Jean – INHELDEROVÁ Barbel. Psychologie dítěte. Praha, 1970. ISBN 80-7178-146-0
POPIOLEK, Jiří. Všichni ti normální hrdinové Stephena Kinga a jejich hrůzné životy. In *Pevnost*, č. 8, 2009, s. 12-15, ISSN 1213-8215
PROKOPIUS, Václav – ŠULISTA, Petr. Tvořivá síla strachu. Praha, 2007. ISBN 978-80-7254-982-5
ROGAČOVÁ, Lisa. Stephen King. Mistr strachu. Praha, 2010. ISBN 978-80-7388-297-6
SLÁMOVÁ, Eva. Stephen King – v českém překladu Štěpán Král. In *Lidové noviny*, 1991, roč.4, Příloha literární noviny, č.7, str.10, ISSN 0862-5291
ŠUST, Martin. Slovník autorů anglo-americké fantastiky. Díl 1. A-K. Plzeň, 2003. ISBN 80-7193-144-6
VYMĚTAL, Jan. Úzkost a strach u dětí: jak jim předcházet a jak je překonávat. Praha, 2004. ISBN 80-7178-830-9
WALSCH, Neale, Donald. Hovory s Bohem: neobvyklý dialog. První kniha. Praha, 1997. ISBN 80-7205-490-2

⁷⁴ ROGAČOVÁ, Lisa. Stephen King. Mistr strachu. Praha: NAKLADATELSVÍ XYZ, 2010. ISBN 978-80-7388-297-6. Str. 237- 238

⁷⁵ Román *To* je mimo jiné zajímavý i tím, že se v něm mísí tato trojice témat. Pojednává jak o dětských postavách, tak se zde zrcadlí i postava týrané ženy v Beverly Marshové, tak i postava spisovatele písničičky horory.

⁷⁶ Stimul pro vytvoření spisovatele strádajícího bylo pro Stephena Kinga, s jeho odvykáním alkoholu a drogám, sám přícházet o tu část svého já, která mu pomáhala tvořit. S přihlédnutím k tomuto pak nejspíše vznikaly postavy autorů, kteří na pokraji šílenství byli nebezpeční nejen sobě, ale i svému okolí, jak je tomu například v knize *Temná půle* nebo *Osvícení*. Touha vymanit se ze zaškatulkovaných literárních žánrů vedla Stephena Kinga k vytvoření pseudonymu Richard Bachman, pro oddělení románů ne zcela hororového zaměření.